

YÖN

HAFTALIK GAZETE

SANIK
AYAĞA KALK!....

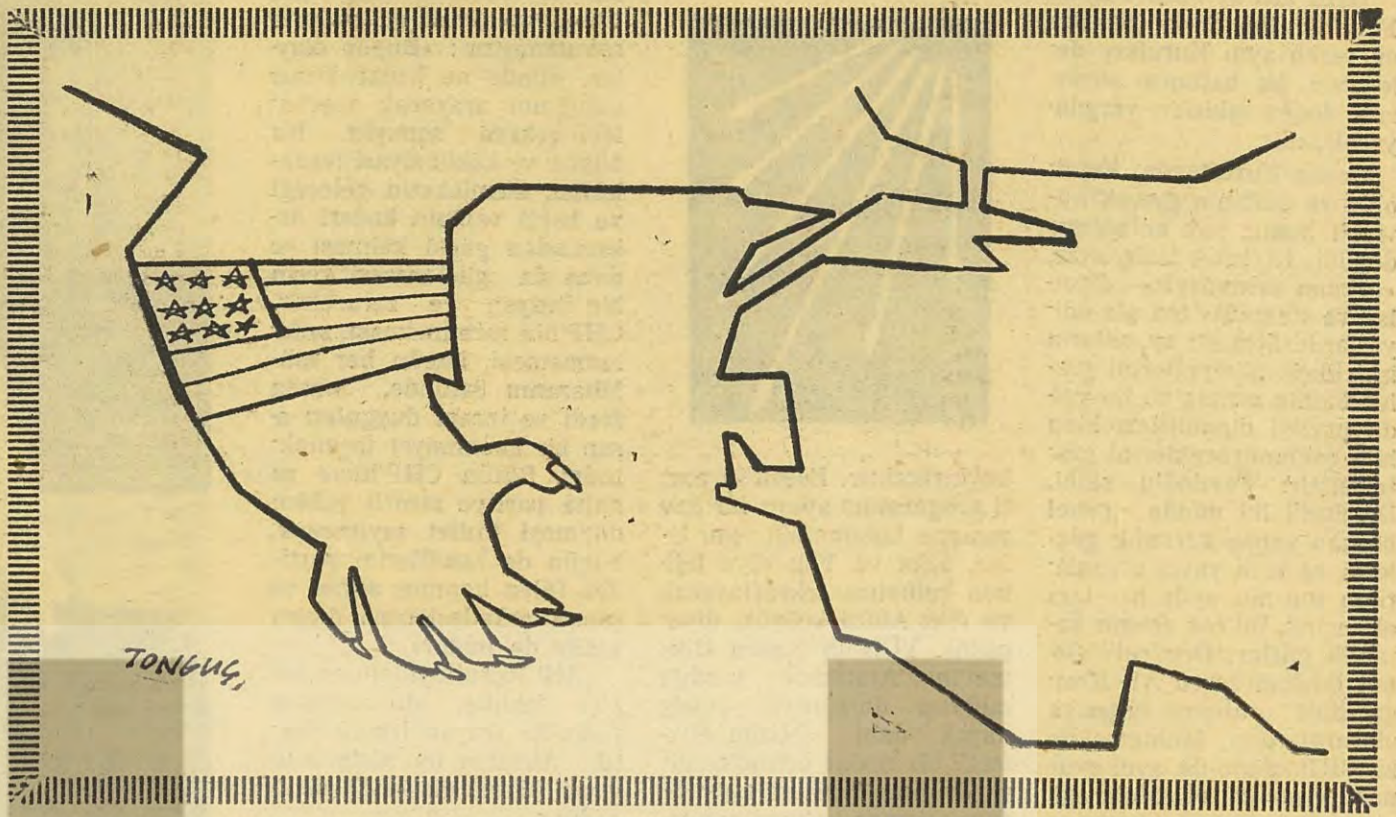
FEYZİOĞLU YARGILANIYOR!

Washington ve Ortanın Solu

Yunanistandaki askeri darbe, apaçık gerçeklerin bile nasıl yoğun bir duman perdesi ile kamu oyundan gizlenmeye çalışıldığını göstermek bakımından ilgi çekici. Yunanistan'dan beslenen Batı kaynakları, Kralı temize çıkartmak, onu faşist bir hizbin değil, milletin lideri diye tanıtmak için çaba gösteriyor. Daha önce de, Başbakan Papandreu'yu istifa etmeden istifa etmiş sayarak bir hükümet darbesi yapan ve kukla hükümetlerle ülkeyi yönetmeye kalkışan Kralın, bu marifetleri unutulmuş, son darbeyi baskı altında mecburen kabullendiği ileri sürülüyor. İnsaf edilsin: Askeri darbe Kral adına, Kralın kararnamesi ile yapılıyor, yeni hükümet Kralın önünde yemin ediyor ve Kralın açıkça hasım ilan ettiği solu tasfiyeye yoneliyor. Kral, darbecilerin lideri olarak, muzaffer bir kumandan gibi ortalıkta dolaşiyor. Durum bu kadar açık. Ama yine de, Kralın darbeye karşı çıktığı, demokrasiden yana olduğu ciddi ciddi yazılabiliyor! Bu mantıkla, Sultan Vahdettin'in de Mustafa Kemal ile birlikte İngilizlere karşı Kurtuluş savaşı yapmaya niyetli olduğunu ileri sürmek mümkündür.

Kralın gerisindeki büyük gücü ve CIA'dan ise hiç söz yoktu. Washington'da yetkililer, New York Times'ın yazdığına göre, tatlı tatlı «darbe bizi şaşırtmadı; bu iş Krala yarayacak; hiç değilse geçici bir süre için kudretli hasımları Yorgi Papandreu ile oğlu Andrea'yı susturmuş olacak» demektedirler. Dominik'te Anavasacı subayların halk safında ayaklanması üzerine Adaya acele onbinlerce asker indirerek hareketi bastıran Amerika, Yunanistan darbesini köşesinden rahat rahat sevmektedir. State Departmen. Kral başta olduğu için yeni yönetimi ayrıca tanımaya lüzum kalmadan tanıdığını belirtmiştir. Washington, demokratik dünya oyununun sert tepkileri karşısında, Yunanistan'a yapılan askeri ve ekonomik yardımın «gözden geçirileceğini» açıklamak gibi aldatmacalarla Kralın darbesine getirdiği tam desteği maskeleyemeyi denemektedir. Aslında 1965 hükümet darbesinden beri, Saray politikasını çizen ve yürüten Washington'dur. Bu, Atina'da herkesçe bilinen ve belgelerle ortaya konmuş bir gerçektir. Birkaç olay, bu konuda fikir edinmeye yeterlidir: Papandreu'nun hükümetten düşürüleceğini bir kaç ay önce bir CIA şefi açıklamıştır. CIA yetkilileri, Andrea'nın Amerikalılarca «istenmeyen adam» sayıldığını yüksek sesle ilan etmişlerdir.

CIA şefi diye tanınan Amerikan Askeri Atase Yardımcısı, sık sık Kral ile beraber, ortalıkta görünmektedir. Ön plandaki bazı Yunan politikacıları, faaliyetlerinden ötürü, bu zatı Washington'a sızâyet etmişlerdir. Amerika, Saray voluyla, subayların terfi ve tâvininde büyük nüfuz sahibidir Yunan Millî Emniyeti, CIA'dan doğrudan doğruya para almakta, onun bir şubesi gibi çalışmaktadır. (Esasen Krallık, İkinci Dünya Savaşından sonra, Anglosakson süngü zoruyla tekrar Yunanistan'a gi-

rebilmistir). Papandreu'yu solculuktan vazgeçirmek ve yola gelmezse oğlunu partiden attırmak amacıyla düzenlenen gizli toplantılarda, Amerikan Büyükelçiliği Maslahatgüzarının oynadığı rol, konuşmalar gizlice banda alınarak kamu oyuna duyurulduğu için, ortaya çıkmıştır. Amerikalılar, Andrea ile, Kral ile barışması ve yumuşaması için temasa geçmişlerdir. Ordu, Saray ve polis, Amerika ile bu ölçüde içindedir. Atina'da herkesin ağzında dolaşan cunta sözü, artık Saray, CIA ordu ve polis cep hesi anlamına gelmeye başlamıştır.

Durum bu iken, halk oyunun yüzde 65'ini alan orta sol ve sol teşekküllere karşı, büyük rizikolu bir darbe macerasına, Kralın tam CIA desteği olmaksızın cür'et edebileceğine inanmak için çok saf olmak gerektir. Nitekim bu çıplak gerçeği, darbeden bir ay önce yaptığı konuşmada, orta sol lideri Andrea dile getirmiştir: «Cunta, tek başına harekete geçemez. Kralın yeşil ışık yakmasına, sağ kanadın bir kısmının tasvibine ve müttefiklerin el altından yardımına ihtiyaç vardır. Bu sebeple, sorumluluk yalnız cuntaya düşmüştür... Anayasayı çiğnemekte sonuna kadar gitmeyi deneyecekler, bunu ancak silâh zoruyla yapabileceklerdir. Bu silâhlar, Yunanistan'a NATO ittifakı çerçevesinde sağlanmış silâhlar olacaktır. O andan itibaren müttefik devlet, halka zulmeden işgal kuvveti durumuna düşecektir. Bugünün müttefikleri, düşmanlar gibi karşı karşıya geleceklerdir».

Darbeden birkaç gün önce de, Andrea, bir İsveçli gazetecinin, «ABD, Yunanistanda bir diktatörlüğü nasıl görebilir mi» sorusunu şöyle cevaplandırmıştır: «Böyle bir ihtimal mevcut olabilir. Amerikalılar buldukları ülkelerde usak hükümetler isterler, onlar Merkez Birliğine karşı daima bir allerji duymuşlardır. Partimiz ittifaklara taraftardır, ancak uyduluğa karşıdır.» Başka bir konuşmasında da Andrea, şunları söylemiştir: «Müttefiklerimiz, Merkez Birliğinin zayıflamasını ve seçimlerin ertelenmesini öngören plânlar üzerinde çalışmışlardır. Anlaşılan himayeleri altında başka ülke-

lerdeki hâtâları, kendilerine ibret dersi olmamıştır.»

Sanınız ki, bu açıklamalar, Yunan gerçeğini bütün çıplaklığı ile ortaya koymaktadır: Saray ve birtakım darbeci subaylar, Washington politikasının araçlarıdır. Gerçek darbeci, ellerinde tutan Washington'dur. ABD, seçimleri kazanacağı kânaasına vardığı orta solun iktidara gelmesini önlemek amacıyla, cuntayı harekete geçirmiştir.

Olay, birkaç yıl önceki Brezilya darbesinin bir tekrarıdır. Brezilya'da, orta sola kayan Goulart Hükümeti, Washington'un yaktığı yeşil ışık üzerine cunta tarafından devrilmiş, yerine emir-kulu bir ekip getirilmiştir. Nitekim Dominik'te de, seçimle iş başına gelen ortanın solundaki Juan Bosch, Amerikan müdahalesiyle etkisiz kılınmıştır. Johnson Doktrini, orta sol yasağının Güney Amerikadaki resmi ifadesidir. Bu, kesinlikle bilinen bir gerçektir. Kesinlikle bilinmeyen, NATO'nun tutumunun ne olacağı idi. ABD, Yunanistan'da seçimle iş başına geleceği anlaşılan orta sola müsaade edecek miydi? ABD'nin hayli rizikolu bir darbeyi göze alması, onun NATO Güney Doğu kanadında da orta sola müsaade etmeye niyetli olmadığını göstermektedir. Filipin tipinden başka bir demokrasi, ABD'nin Truman Doktrini ile İngiltere'den devraldığı Yunanistan'da yasaktır. Darbenin anlamı budur.

Bir iç harp ihtimali karşısında, Amerikan nüfuz bölgesinde bulunduğu için, Sovyetlerin Yunanistan'da seyirci kalacağını kesinlikle bilmesi, ABD'nin cür'etini arttırmaktadır. Milliyetçilerin, ayaklanırsa, yardım ümit edebilecekleri tek ülke, Mao'cu Arnavutluk! Yani, demokrasi ve bağımsızlık mücadelesi vermeye niyetli Yunan milliyetçileri, dışarıdan pek yardım göremeyeceklerdir. New York Times'da Sulzberger, solcuların elinde ciddi silâh stoku bulunmadığını, yalnızca av tüfekleri ol-

duğunu, herhalde Amerikan yetkililerinden aldığı bilgiye dayanarak, yazmaktadır. Bunun içindir ki, ABD, Güney Amerika'da olduğu kadar rahat ve ve cür'etkârdır. Yunanistan'da işler umulduğu gibi giderse, solu darmanın ettikten sonra, uygun bir zamanda Dominik'teki gibi bir seçim düzenleyerek, sağcı bir iktidarı iş başına getirmeyi herhalde deneyecektir. Bu arada Kralı, faşist cuntanın değil, milletin lideriymiş gibi göstermeye dikkat edecektir. Böylece, Merkez Birliği Partisinin Andrea'nın liderliğinde sola kayışı ile bozulan denge, yeniden kurulacaktır.

NATO'nun Güney Doğu kanadındaki iki ülkeden biri olmak dolayısıyla, Amerika'nın gözünde Yunanistan ile aynı durumda bulunan ülkemizde de, son yıllarda bir sola açılış başlamıştır. İki büyük partiden CHP'nin sola kayışı ile, Filipin tipi demokrasi dengesi bozulmuştur. Sekizler, vargüçleri ile, eski dengeyi korumaya çalışmaktadırlar. AP'ye birkaç gün içinde bir Genel Başkan imâl eden güçler, Feyzioğlu safında yoğun bir faaliyete girişmişlerdir. Demirel'i lânse eden yayın organları, güne kadar verdikleri Feyzioğlu'nu bu gün göklere çıkarmaktadır. Yeni Gazete, Kurultay'da Sekizlere destek olmak üzere, onların sağladığı malzemeyle hazırladığı yazı serisinde, İnönü'nün yazın Heybeliada'da kendisini ziyaret eden «76'lar» a şunları söylediğini yazmaktadır: «Amerikalılar bir Başbakan buldular benim yerime... Amerikalılara müracaat ediniz, belki size bir Genel Başkan da bulurlar..»

Sekizler, Kurultay arifesinde, Simavi kardeşlerin gazetesinde kendilerini böyle reklâm etmektedirler! Reklâm, Demirel'in AP Kongresindeki «Johnson'un yakın arkadaşı» propagandasına pek benzemektedir. Atatürk'ün Türkiye'sinde ve Atatürk'ün kurduğu parti içinde işler bu noktaya kadar gelmiştir. Daha ne söyleyelim? Gerisi Kurultay delegelerinin bilecekleri iştir..

Doğan Avcıoğlu

CHP'de işbirlikçiler yargılanıyor!..

Daha altı ay önce Turhan Feyzioğlu'na 900 civarında oy veren aynı Kurultay delegeleri, bu haftanın sonlarına doğru sekizleri yargılayacaklardır.

Geçen Kurultayda, Feyzioğlu ve ekibinin gerçek hüviyeti henüz pek anlaşılmasa da, ilerici tashyorlar, «ortanın solundayız» diyorlar ve «tesanüt» ten söz ediyorlardı. Son altı ay, onların işbirlikçi hüviyetlerini gözler önüne sermiş ve bu yolda partiyi dinamitlemekten bile çekinmeyeceklerini göstermiştir. Feyzioğlu ekibi, Demirel'i iki günde genel başkan yapan karanlık güçlerin ve belli yayın organlarının son altı ayda baş tacı olmuştur. Bu çok zengin karanlık güçler, Demirel'i Genel Başkan seçen AP Kongresinde rahatça başarıya ulaşmışlardır. Muhtemeldir ki, CHP içinde de, aynı oyunun başarıya ulaşabileceğini ve İnönü'nün yenilgiye uğratılabileceğini hayal etmektedirler. Bu bakımdan, Kurultay, büyük önem kazanmakta ve delegeler, büyük bir tarihi sorumluluk taşımaktadırlar.

Feyzioğlu ekibi, Kurultay'dan pek fazla ümitli bulunmadığı için olacak, partinin bu en yüksek organını «Siyasi mahkeme değildir; Parlamento Grubuna karr şamaz» diye çürütmeye kalkışmaktadır. Aslında Medeni Kanunun, Siyasi Partiler Kanununa aykırı olmayan

haykıracaktır. Ecevit'in parti programına aykırı bir davranışını bulamadığı için, U-lus, Kim ve Yön diye bilinen tuluatını tekrarlayacak ve «Biz Atatürkçüyüz» diyecektir. YÖN'ün Nâzım Hikmet'in Atatürk'e yazdığı mektup dolayısıyla yaptığı kapak dahi, «Nâzım Hikmet'i biz tevkif ettirdik» diye övünen Sekizler tarafından istismar konusu yapılabilecektir.

Ecevit ekibi ise, Feyzioğlu ve arkadaşlarının partiyi yıkma, bölme ve parçalama çabalarını ortaya koyacaklardır. Feyzioğlu'nun yazdığı iftira broşürüne imzasını koymasına için Tarsus'tan getirilen Celâl Kargılı, bu parlak tertibi anlatacaktır. Kargılı'yı küçük oyunlarına âlet edemeyen Sekizlerin Av. Hilmi Perek imzasıyla son yayınlattıkları «Ecevit tipi ortanın solu sosyalizmdir» broşürünün içyüzü açıklanacaktır. 1965'te YTP'yi destekleyen ve Niğde Aksarayında Hazine Avukatlığı yapan Perek, CHP'li bile değildir. Ama Ankara'da Kurultay delegelerine parasız dağıtılmak üzere, «Ecevit partiyi sosyalizme götürüyor» diye bir broşür hazırlamıştır! Oyun, Kurultay delegelerini bu ölçüde saf sanacak kadar komikçe yürütülmektedir.

Bazı tanınmış milletvekilleri de, Feyzioğlu'nun «Kemalist Halk Partisi» adıyla yeni bir parti kurmak üzere yaptığı sondajların hikâyesini anlatacaklardır. Sekizlerin başı, bunlara «İnönü'yü sağlığında yıkan lider» olmak istediğini söylemiştir. Ne var ki, ihtirash lider, tamtakır bir dosya ile Kurultaya gelmektedir. Ecevitçilerin dosyası ise, Feyzioğulların parti aleyhtarı faaliyetlerini ortaya koyan bir sürü kesin delillerle doludur. Bu durumda, para babalarının büyük oyunlarına rağmen, Kurultayın Sekizleri açıkça mahkûm edeceği ve onların parti aleyhtarı faaliyetlerine son vermek için gerekli tüzük değişikliğini yapacağı beklenmektedir. Yalnız bu arada orta yol sağcıları hâlâ «hatalarını kabul etsinler, öpüşsün, barışsın» hayali içindedirler. Bafa gölünün hukuki statüsünü savunma hatası yaptıkları sonra, kenara çekilip oturması beklenen İsmail Rüştü Aksal, Milliyet'e yazdığı son bir yazıda, olan bitenlerden haberi yokmuş gi-

bi, «İki taraf da kabahatli, barışsın» tezini şu sözlerle savunmuştur: «Bugün olaylar, kimde ne kadar kusur olduğunu arayacak merhaleyi çoktan aşmıştır. Bir büyük ve köklü siyasi teşekkülün, memleketin geleceği ve hattâ rejimin kaderi bakımından güçlü kalması ve daha da güçlenmesi kesin bir ihtiyaç ve zarurettir. CHP'nin sarsılmaması, zedelememesi, bugün her mülahazanın üstünde, bütün ferdi ve insani duyguları aşan bir ehemmiyet taşımaktadır. Bütün CHP'lilere ve hattâ partiye zararlı yoldan dörmeyi fazilet sayıyorsak, bugün de kendilerini partiden fülen kopmuş sayan ve sanan arkadaşlarıma düşen vazife de budur».

CHP Kurultayı için en büyük tehlike, «tutuculukta tesanüt» arayan İsmail Rüştü Aksal'ın bu sözlerinde yatan idarei maslahat görüşüdür.

YUNANISTAN OLAYLARI

Darbe, teknik bakımdan doğrusu iyi plânlanmıştır. Darbeciler, en ufak kıpırdanmaya imkân vermeden, binlerce ilericiyi birkaç saat içinde toplamışlardır.

Tevkif edilmişler arasında birçok politikacıdan başka, Nazi işgali sırasındaki mukavemet hareketi kahramanlarından. Manolis Glezos, Zorba şarkısının bestekârı Teodoraki, Yazar Vasilikos, Şair Ritsos, Ressam Katraki gibi birçok entellektüel de vardır.

CIA, Saray ve sağcı politikacılar sacayağına dayanan cunta, 1 numaralı hasmı Andrea Papandreu'yu da bacağından yaralı olarak ele geçirmiştir. Böylece, —iddialara göre—, bir komünist ihtilâli önlemişlerdir.

Darbeden hemen sonra Londra'da bir konuşma yapan eski Güvenlik Bakanı Stanatis Mercuris'e hak vermek gerekiyor. Mercuris, Kral Konstantin'in en az 22 aydan beri bu darbeyi plânladığını söylemiştir. Eski Güvenlik Bakanı, Amerika'nın Yunan iç politikasında oynadığı büyük rolü de belirttikten sonra, darbe nedenini şöyle açıklamıştır: «Zira Kral, 28 Mayıs'ta yapılacak genel seçimlerin sağcı ve diğer gerici unsurlar için tam bir hezimetle sonuçlanacağını gayet iyi biliyordu».

Şimdilik Yunanistan'da, bir kıpırdama yoktur. Siyasi partiler feshedilmiştir. Yalnızca gizli bir radyo yayını yapılmaktadır ve Yunan Komünist Partisi, Yunanlıları mukavemete çağırmıştır. Komünist Partisinin çağrısında özetle şöyle denilmektedir:

«Kral ve Amerikan emperyalizmi, açık bir monarke - faşist diktatörlük kurmuşlardır.

Yunanlılar, görüş ayrılıklarınız ne olursa olsun, diktatörlüğe hayır diyerek, milli haysiyet ve vekarımızı ko-

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü

rumahyız. Diktatörlüğün askeri faşist tedbirlerini tanımayız, bunlara kesinlikle karşı olduğunuzu belirtiniz».

Ne var ki, henüz ilk sersemlik geçmemiştir. Faşist diktatörlük, duruma hâkimdir.

Millî atlet ve solcu milletvekili Lambrakis'in öldürülmesi dolayısıyla açılan tahkikatta yalancı tanık bulmak için baskı yapan aşırı sağcı Başsavcı Kolias, yeni hükümeti kurmuştur. Kabinede cuntacı subaylar ve hukuk devletinin mümtaz temsilcileri olan bazı Yargı tay üyeleri vardır!

Darbenin baş aktörleri Zırhlı Birlikler Kumandanı General Patakos ile Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Spanditakis'tir. Bunların ikisi de hükümette yer almıştır. Darbeye ayrıca polis ve jandarma kuvvetleri katılmıştır.

Başsavcılığında baskı ile yalancı tanık aramakla ün kazanan aşırı sağcı Başbakan Kolias, ilk radyo konuşmasında özetle şunları söylemiştir: «Kötü Yunanlılar milleti böldü. Buna son verilmelidir. Hükümet beyan eder ki, Yunanistan'da artık solcu, sağcı, merkezi olmayacaktır. Yalnızca Yunan-

lılar bulunacaktır. Özellikle sosyal adalete önem vereceğiz. Çiftçilerin ve işçilerin hayat seviyesini yükseltmek için elimizden gelen her şeyi yapacağız».

Şimdilik Yunanistan'da bir kıpırdanma yoksa da, darbe, dışardaki Yunanlılar ve demokrasiden yana teşekküller tarafından şiddetle protesto edilmektedir.

Brejnev, «Yunan gericileri ülkede faşist diktatörlüğü kurmak istiyorlar. Yunan halkının en değerli binlerce evladı hapsilere atılmıştır» demiştir.

İsveç'te 1500 Yunanlı, yaptıkları gösteride darbeyi plânlayan CIA'yı suçlamışlardır. Brüksel'de, Türk İş'in de üyesi olduğu Milletlerarası İşçi Konfederasyonu (I. C. F. T. U.), askeri darbeyi kınamıştır. İngiltere'de 35 İşçi Partisi milletvekili Krala bir mesaj göndererek, hareketi protesto etmişlerdir. Fransız Sosyalist Partisi (SFIO), Sosyalist Enternasyonalı Yunan demokratları yararına hareket geçmeye çağırmıştır. Mitrand'ın Sosyalist Federasyonu, Yunanistan'da İnsan Haklarına saygının ve demokrasinin yeniden kurulması için, bütün hükümetleri ve demokratik halkları göreve davet etmiştir.

Avrupa Konseyi sosyalist Grubu, darbeyi kınamıştır. Yunan Kralını damat edinen Danimark'a da, Başbakan, kalb hastası Papandreu'nun hapisten çıkarılmasını istemiştir. Bir milletvekili, 10 Haziran 1967'de Danimarka Prensesinin düğününe davetli bulunan damat Kral'ın, davetiyesinin iptal edilmesini ileri sürmüştür. Kıbrıs'ta birçok gazeteci ve bilim adamı, «Helen dünyasının tek özgür vatani

88. maddesine göre, Kurultay, parti üyelerini ihraç edebilir ve yetkili organları her zaman azledebilir. Siyasi Partiler Kanununun 18. maddesine göre de, milletvekillerinin, Kurultayın çizdiği politik ilkelere uygun hareket edip etmediklerini denetler.

Mevzuatın bu açık hükümlerine rağmen, Kurultay, Sekizlerin cezalandırılmasını Parti Yüksek Haysiyet Divanına bırakarak, yalnızca bir jüri rolü oynayacaktır. Herkesi dinledikten sonra, Sekizleri haklı ya da haksız bulduğunu belirtmekle «yetinecektir».

Sekizler, Kurultay kararlarının etkisini zayıflatmak ve mahkemeye müracaat kapısını aralamak için, İnönü'ye bir muhtıra vererek, Kurultayın Parlamento Grupları hakkında karar alamayacağını ileri sürmüşlerdir. İnönü, muhtırayı reddederek her şeyin usulünce yapıldığını bildirmiştir.

Feyzioğlu'nun, bıkkınlık veren dosyası ortadadır. Me Feyzioğlu Carthy, «Partiyi sosyalizme ve hattâ komünizme götürüyorlar» diye

Yunanistan'da insan hakları

14 Nisan 1967 tarihli YÖN'de «Amerika ve Ortanın Solu» başlıklı yazımızda şu soruyu soruyorduk: «Seçimlerde Andrea çoğunluğu sağlarsa, Amerika ve Saray nasıl davranacaklardır? Bir askerî darbeye gidecekler midir, yoksa seçimlerin nasıl olsa kaybedileceği düşüncesiyle, daha önceden mi darbeye baş vuracaklardır?». Sorunun cevabı geçen hafta verilmiş, Saray ve Amerika, uygulamadaki başarısına bakılırsa, çok önceden teferruatı ile plânlandığı anlaşılabilir bir darbeyle serbest seçimleri engellemişler ve geniş salcu tevkifatına girişmişlerdir. Hükümetin, elinde hile ve baskı ile seçim şansını artırma bakımından muazzam imkânlar bulunmasına rağmen, seçime cesaret edemeyişi, Sarayın itibarının halk kütlelerinin gözünde sifra indiginin açık ifadesidir. Le Monde'dan aldığımız aşağıdaki yazıda «Yunanistan'da İnsan Haklarını Savunma ve Af Komitesi» Sekreteri André Leroy, Amerika ve Saray ikilisinin Yunanistanda kurdukları baskı düzenini açıklamaktadır.

Mesele, Yunanistanı kimin yöneteceği idi. Serbest seçimlerle seçilmiş bir parlamentodan çıkmış hükümet mi, yoksa Kral, Ana Kraliçe, Ordu, Polis ve CIA etrafında toplanan herkesin sözünü ettiği cunta mı Yunanistanı yönetecekti? CIA'nın faaliyetleri Yunanistanda hiç kimse için sır değildir. CIA, Dominik ve Vietnam'da olduğu gibi, barışın geleceğini tehdit eden bütün sonuçlarıyla Yunanistanda da faaliyet göstermektedir.

Yunanistanda İnsan Haklarını Savunma ve Af Komitesi'nin bir delegasyonu olarak, İngiliz İşçi Partisi Milletvekili Arnold Gregory ve Hukuk Profesörü Ugo Natoli ile birlikte Atina'ya gittik. Orada her çevreden politik ve sosyal teşekküller ve kişilerle temas ettik.

NATO karargâhında uzun süre Yunanistanı temsil eden Merkez Birliği Partisi üyesi General Yordanidis bize bu cuntanın milli iradeye karşı Anayasa dışı faaliyetlerini anlattı. Cuntanın ülkede va-

Yunanistan'da demokratik biçimleri altüst etmesine müsaade etmeyeceğimizi hususunda azmimizi belirterek, Vietnam'daki daha yoğun eylemlerimiz için bir emsal teşkil ettik.

Yunan sağcı çevrelerinden beslenen Batı kaymaklarının «Kral darbeye karşı» demelerine rağmen, Sulzberger, Kralın eğilimleri hakkında da şu bilgiyi vermektedir:

«Kral, aylarca önce ülkesinin bir uçuruma sürük-

lenmesi sonuclar verecek devrimci bir durum yarattığını söyledi. Zira en ilkel demokratik haklarından yoksun bırakılan bir halk için keyfi idareye karşı ayaklanmaktan başka çare kalmıyordu.

Hükümet seçimleri yapmak için Orduyu, Polisi ve İç Harpten kalma bir sürü olağanüstü hükümleri elinde tutmaktaydı. Bu «sıkıyönetim» hükümleri, ancak İç Harp süresi için muteberdi, ama kanuna aykırı biçimde bu hükümler muhafaza edilmişti.

Bu hükümler, vatandaşın polis keyfine tâbi kılma idi. Zira polis, idarede, belediyelerde, banka ve sigortalarda çalışabilmek için her zaman geri çekebileceği sadakat belgeleri vermekteydi. Uzakta yakından devlet ve belediyelerle ilgili bulunan işverenler de, işçilerinden sadakat belgesi istemekle yükümlüydü.

Belgesiz, bir çöpçünün ve inşaat işçisinin çalışması mümkün değildi. Yunanistanın ekonomik durumu göz önünde tutulunca (İssizlik vardır), bu yoldan bireyler üzerine yapılan baskının büyüklüğü anlaşılabilir.

Geçenlerde Yunan gazeteleri, bu tedbirin komikliğini ortaya koyan bir hikâye yayınladılar: Royal Air Force'un iki eski İngiliz pilotu, Yunan Olympic Airways Şirketine işe girmişlerdi. Fakat İngiliz pilotları, Yunanistan'a sadakatlarını ispatlayamadıkları için işlerinden çıkarıldılar.

1936 Metaksas diktatörlüğünden kalma 376 sayılı kanun, askerî makamlara, istenen bölgeyi stratejik çıkar gerekçesiyle yasak bölge ilan etme yetkisini vermektedir. Orduya tek başına hük-

metme yetkisi sağlayan bu hüküm, arazinin önemli bir kısmında uygulanmaktadır. Bu bölgelere, Ordunun müsaadesi bulunmadıkça parti temsilcilerinin —kim olursa olsunlar— girmeye hakları yoktur. Papandreu Hükümetinin eski Eğitim Bakanı ve İnsan Hakları Birliğinin Başkan Yardımcısı George Milonas, bakan iken bu bölgelere girmenin kendisine yasaklandığını bize söylemiştir. Yasak bölgelerde seçimler, yalnızca Ordunun kontrolünde yapılmaktadır. Ordunun ayrıca, merkez ve sol aleyhine yayınlar yapan bir radyo istasyonu vardır.

Son Başbakan Kanelopoulos'un da Metaksas yönetiminde hüsnuna uğradığı Sürgün Kanunu, hâlâ yürürlüktedir. Sürgün Kanunu, 1964 yılından beri hiç uygulanmamıştır ama Damokles'in Kılıcı gibi tepede asılıdır.

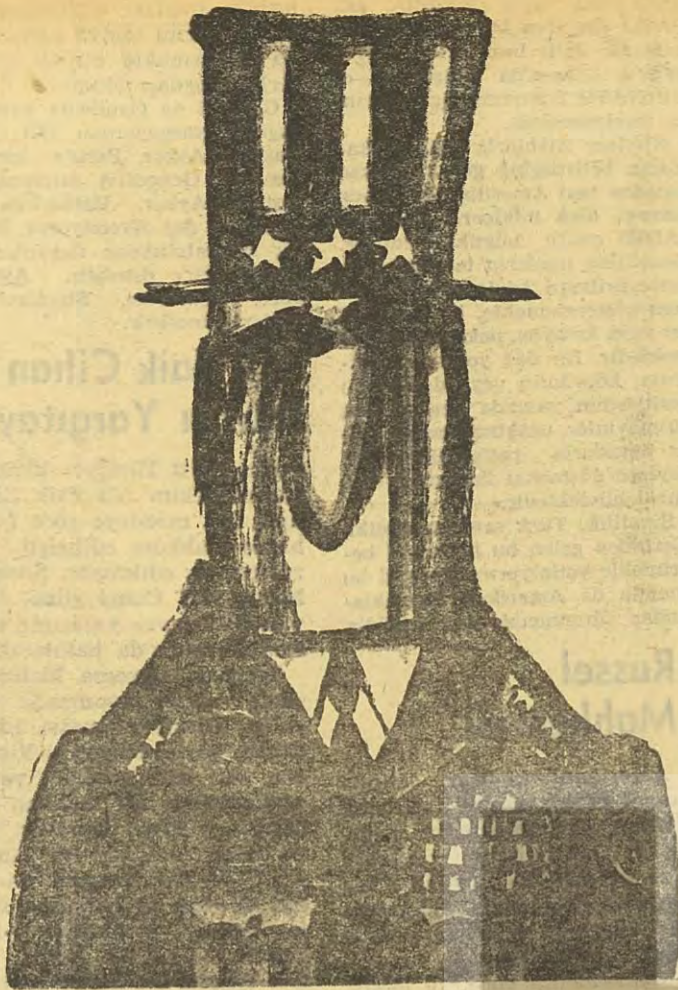
Komünist Partisi ile E.A.M. ve E.L.A.S. gibi milli mukavemet teşekküllerini yasaklayan 509 sayılı kanun, istenen anda keyfi tevkiflere girişmeye ve polis kontrollerine imkân vermektedir. Bu kanuna göre, 13 E.L.A.S. mukavemetçisi, Atina kurtuluş şenliklerine katıldıkları ve milli mukavemet şarkılarıyla söyledikleri için mahkûm edilmiştir.

Bir seri olağanüstü mevzuat —ki başlangıçta antikomünist nitelik taşımaktaydı— bugün, Saray ve Ordu'nun görüşünü empoze etmek için Merkez Birliği de dahil, her türlü muhalefete karşı kullanılmaktadır.

(Ne var ki, halk iradesini boğmak için bütün bu sıkıyönetim hükümleri yetmemiş, Saray ve kudretli akıl hocaları, son çare olarak, demokrasiyi yok etmişlerdir).

ka Kralının, Konstantin'e darbeden on gün önce şu tavsiyeyi yaptığını ileri sürmektedir: «İlimli davran. Ülkende olan bitenler, bütün Avrupa tahtlarını tehlikeye sürüktüyor. Demokratik unsurlara tâviz ver».

İstanbul'a yerleşme ve Bizans'ı ihya etme rüyaları gören, azılı sol düşmanı Kral Konstantin, tecrübeli kayınpederinin nasihatlerini dinlememiştir. Maceranın nasıl biteceğini herhalde göreceğiz.

Kıbrıs'tır. Kıbrıs, Yunan demokratik güçlerine tam desteğini getirmektedir» diye bir bildiri yayınlamıştır. Paris'te, Yunan öğrencileri, yabancı ünlü kişilerin de katıldığı bir toplantı düzenlemişlerdir. Toplantıda, Öğrenci Derneği Başkanı, son durumu şöyle değerlendirmiştir:

«Reformist yol hayli yıklanmıştır. Hâkim sınıflar, Ordu ve Amerikan emperyalistleri oligarşisini devirmek için her türlü ihtilâlcî metoda başvurmak, bundan böyle kaçınılmaz bir zorunluluktur. Anti-emperyalist savaşlar çağını yaşıyoruz.»

Paris'te ilerici Yunan partileri ve demokratik teşekküllerini bir araya getiren «Diktatörlüğe karşı Yunan Komitesi» kurulmuştur. Komite, yayınladığı bildiride, «Amerikan hegemonyası, şimdi Avrupa'ya hücum etmektedir» demmiştir.

Fransız Sol Federasyonu adına Gisèle Halimi, sunları söylemiştir: «Vietnam'dan geliyorum. Orada Amerikan emperyalizminin çirkin yüzünü gördüm. Bu emperyalizm, özgürlüğü için savaşan bir halkı yok etmek için her çareye başvurmaktadır. Yunanistan, yeni bir Vietnam olmasın diye safımızda çarpışacağız».

Mendes - France'ın par-

Kral Konstantin

tisinden Serge Mallet ise, «Yunanistan'da bir Soğuk Harp diktatörlüğünün yerleşmesinin Avrupa bakımından temsil ettiği tehlike» üzerinde durmuştur. Yunan mukavemeti yazarı André Kedros da «Aynı faşistler ve nazi işgali altındaki aynı işbirliği? 20 yıldır Yunanistan'ı yönetiyorlar» demmiştir. Avrupa'da, daha birçok çevre, gittikçe artan ölçüde, faşist darbeyi protesto etmektedir. Mendes - France'ın partisi de bir bildiri yayınlıyarak, darbenin «Kralın iştiraki ve NATO Amerikan otoritelerinin tasvibi ile» yapıldığını belirttikten sonra su yorumu yapmaktadır: «Avrupa'daki ABD askerî aygıtının en savaş taraftarı unsurlarına açıkça dayanan faşist bir diktatörlüğün tesisi, Avrupa'da barış ve işbirliği için önemli bir tehlike teşkil etmektedir».

Dünya basınında da çeşitli yorumlar çıkmaktadır. Pravda, olayı şöyle değerlendirmiştir: «Yunanistan'ın NATO için İtaliye Atlantik ötesi ortakları, bu ülkede bağımsız dış politikaya sahip olabilecek bir hükümetin kurulmasından, ateşten korkar gibi korkmaktadırlar. Kompartonun ipleri, CIA'ya ve öteki Amerikan kuruluşlarına kadar uzanmaktadır».

New York Times'da Sulzberger ise, sunları yazmaktadır: «ABD'nin Yunanistan'da özel bir ilgisi vardır. Yunanistan'a tahhüdümüz, NATO ittifakının sıkı bağlarının da ötesindedir. Komünizme karşı Amerikan müdahalesini öngören Truman Doktrini, ilk Yunanistanda uygulanmıştır. Başka bir kıta'da savaşan orduya yardım etmek ve müsavirlik yapmak için, küçük çapta da olsa, General James Van Fleet'in kumandasındaki Amerikan birlikleri Yunanistan'a gönderilmiştir. Komünizmin

İlhami Sancar'ın açıklaması

Sayın Doğan Avcıoğlu, 14 Nisan 1967 tarihli YÖN dergisi baş yazısında «Topraklarımızda bulunan füzeler, bize danışma lüzumu bile duyulmadan kaldırılmıştır» diyorsunuz.

Füzelerin kaldırıldığı tarihte Milli Savunma Bakanı idim. Bir tarihi olayı aydınlatmak için, muamelenin böyle cereyan etmediğini, hakiki ve cheysiyle size ve vasitanızla umumî efkâra hatırlatmayı faydalı buldum.

Bahis konusu füzeler demode olmuş, diğer memleketlerde kaldırılmış, yalnız Türkiye'de kalmıştı. 1962 Aralık ayı Paris NATO toplantısında Amerika Millî Savunma Bakanı bu hususta ne düşündüğümü, bağlayıcı olmamak şartıyla sorduğunda, bazı şartlarla kaldırılması taraftarı olduğumu, hükümetim de tasvip ederse derhal müzakereye hazır bulunduğumuzu bildirmiş ve ilk hatıra gelen şartlarımızın da, bu füze başlıklarının alınıp geri kalan her şeyin bize bırakılması, silâhlı kuvvetlerimizin modernizasyonu için munzam silâhlar ve nihayet kalkacak nükleer gücün yerine aynı hizmeti görmek üzere Akdenize muhasas bir polaris denizaltı filosu tefrikini ve bunun hedef plânlamasına iştirâk etmemiz olduğu cevabında bulundum ve başkaca şimdilik hatırlayamadıklarımızı da müzakere sırasında ileri süreceğimizi bildirdim.

Sonradan Ankara'ya gönderdikleri mütessilleriyle görüşülüp mutabakata varıldı, hükümetin tasvihi ahndı ve böylece anlaşma yürürlüğe girdi ve karşılıklı taahhütler yerine getirildi.

İşte, ikili anlaşmalardan birisinin konusunu teşkil eden jupiter füzeleri Türkiye'den böyle kalkmıştır.

Bu hususta, basında ve Meclis'te beyanda bulunarak umumî efkâra da bilgi vermiş idim.

Saygılarımla
İstanbul Milletvekili
İlhami Sancar

YÖN'ün notu:

Belirtmek gerekir ki, ABD'nin — kimseye danışmadan — Sovyetler Birliği ile başa başa bir pazarlığa girmesi ve müttefiklerini ilgilendiren kararları, onlara danışmadan alması başka şeydir; bu karar alındıktan sonra, onu uygulamak için ilgili müttefikleri ile görüşmeler yaparak mutabakata varmaya çalışmak başka şey... Sayın İlhami Sancar, meselenin ancak ikinci safhasını bilecek durumdadır. Sovyetler ile, Türkiye'ye da-

İlhami Sancar

nışmaksızın, bir pazarlık yapan Amerika'nın, bu pazarlığı gizli tutacağı açıktır. Nitekim, Nükleer Silâhların Yayılması Önleme anlaşmasında, durum böyle olmuştur. ABD ve SSCB, kimseye danışmaksızın bir taslak üzerinde anlaşmışlardır. Sonra ABD, anlaşmayı, NATO üyelerine ve öteki ülkelere çeşitli baskılara başvurarak kabul ettirmeye çalışmıştır. «Danışmaksızın» sözünün anlamı budur.

Türkiye'deki füzeler meselesini de biz, gittikçe belirli hâle gelen iki süper devletin, dünya yönetimi kurallarında anlaşmaya doğru gitmelerine örnek diye vermiştik. Amerikan ve Sovyet yetkilileri, Küba ve Türkiye'deki füzeler konusunda, bu iki ülkeye danışmaksızın, bir karara varırlarsa Türk devlet adamlarının bundan kusurlu tutulamıyacağı aşikârdır. Devlet adamlarımıza düşen iş, «Bizim mutabakatımız olmadan bir şey yapılamaz» demek yerine, Vietnam Savaşının sona ermesi ile iyice gelişmesi beklenen Washington — Moskova yakınlaşmasının Türkiye üzerindeki etkilerinin neler olabileceğini şimdiden hesaplamaya çalışmak ve dış politikamızın çizilmesinde bu ihtimale de yer vermektir.

lanılmasını talep etmiştir. İki NATO üyesinin bu istekleri ve bunlarla ilgili hazırlıkları, Eylül ayında Ankara'da toplanacak olan NATO Savunma Bakanlarınınca incelenecektir.

Nükleer silâhlarla ilgili alâkaların belirtildiğine göre, birkaç seneden beri Amerika'nın elinde mevcut olan nükleer mayinler (ADM) çeşitli büyüklükteydiler. Genellikle bunların tanınması ve yerleştirilmesi geniş teşkilâta lüzum göstermemekte, bir helikopter veya kamyon, nakline kâfi gelmektedir. Bir dağ yolunun, geçidinin, köprüünün veya demiryolu kesitlerinin yanında yerleştirilen bu mayinler, uzaktan kontrol edilir cihazlarla patlatılabilmekte, böylece düşmanın ilerlemesi durdurulabilmektedir.

Şimdilik, Türk savunma yetkililerinden gelen bu haberleri belirtmekle yetiniyoruz. Gerçeği bu konuda da Amerikan kaynaklarından öğrenmemiz muhtemeldir.

Russel Mahkemesi

Amerikan baskısı altında Russel Mahkemesini toplamak gittikçe güçleşmektedir. General de Gaulle dahi, görünüşe göre «romantik» saydığı bir teşebbüs dolayısıyla, Johnson'u güç durumda bırakmayı «gerçekçi» düşünmüştü.

Mahkemenin önce, 10 Nisan'da Paris'in ünlü Mutualité salonunda toplanması kararlaştırılmış, salon kiralanmıştı. Fakat mukavele bozuldu. Russel Mahkemesi, bunun üzerine Continental otelinin salonunu tuttu. Ama bilinmeyen baskılar sonucu, otel patronları anlaşmalarından vazgeçtiler. Nihayet Mahkemenin, solcuların egemenliğinde bulunan Issy — Paris banliyösünde — Belediye sinin Tiyatro salonunda 29 Nisan'da toplanması kararlaştırıldı. Fransız makamları açık bir toplantıya müsaade etmediklerinden yargılama «özel bir kapalı toplantı» niteliğini taşıyacaktı. Gazeteciler, davetli olarak bu kapalı toplantıda hazır bulunacaklardı. Ne var ki, Le Monde gazetesinin bildirdiğine göre, General de Gaulle, Mahkemenin Fransa'da toplanmasını engellemiştir. General, Sartre'a yazdığı bir mektupta «Fransa'nın ilişkileri bulunan ve bütün görüş ayrılıklarına rağmen geleneksel dostu olarak kalan bir devletin uluslararası teamül ile ve hukukla bağdaşmayan bir muameleye toprakları üzerinde mâruz kalmamasını istemediğini söylemiş ve Russel Mahkemesinin «herhangi bir adalet görevini yerine getiremeyeceğini» hatırlatmıştır.

Şimdi Mahkemeye yeni bir memleket aramak gerekmektedir. Ümit, İskandinav ülkelerinin dedir. Yalnız o memleketler üzerinde de ABD'nin müthiş baskı yapacağı muhakkaktır. Bu arada ABD'de, Amerikalıların öldürdükleri sivil kişilerin sayısı üzerinde tartışmalar yapılmaktadır. Ramparts dergisi, 1961'den beri 1 milyon çoğunun yaralandığını ve bunların 250 bininin öldüğünü yazmıştır. Ramparts'a göre, 1 milyon, muhafaza-kâr bir rakamdır. Bu işle görevli General James W. Humphrey, «Ramparts'ın rakamlarına inanmıyorum. Fakat yanlışlığına ispat edebileceğim durumda değilim» demiştir.

Şimdiye kadar Amerikan makamları bu konuda istatistik yapmaya ihtiyaç duymamışlardı. En son General Humphrey, hükümet hastahanelerine intikal eden vak'alara dayanarak bu yıl 50 bin sivilin savaştan zarar gördüğünü açıklamış ve sivil kulbanların sayısının arttığını kabul etmiştir. Ama Russel Mahkemesi, kesin delil-

leriyle, bunları ve benzeri savaşa suçlarını dünya kamu oyununa duyurmakta büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır.

General de Gaulle'in kararına rağmen, yargılardan TİP Genel Başkanı Aybar, Paris'e kareket etmiştir. Generalin tutumunu eleştiren Aybar, «Barbarlığa hükümetler dur diyemiyorsa, insanlık sorumluluğunu duyanlar diyeceklerdir» demiştir. Aybar'a göre, Mahkeme, Stockholm'de toplanabilecektir.

Ali Faik Cihan Dâvası Yargıtayda

«Sosyalist Türkiye» kitabının yazarı hâkim Ali Faik Cihan, ünü 142. maddeye göre 7,5 yıl hapse mahkûm edilmişti. Karar temyiz edilmiştir. Şimdi 23 Nisan 1967 Cuma günü, «Sosyalist Türkiye» yazarının dâvasına Yargıtay'da bakılacaktır.

Trabzon Ağırceza Mahkemesinde yaptığı savunmada, «Sosyalist Türkiye» yazarı hâkim Cihan, şöyle demişti: «Yukarıdan beri bölüm bölüm yazılıp açıklananlar, bir bakıma faydasız boş laftan ibarettir. Çünkü kitap ortadadır ve burada yazılı olanlar, kitapta da vardır. O kitap ki karşısına fikirle çıkılması gerekirken dâva konusu edilmiştir. Acaba neden (yanlış mı, doğru mu) değil de, (suç mu, değil mi?)» Şimdi söz, Yargıtayındır.

Ticaret Koçeroları

Tefeci ve aracılara, «özel sektör birdir ve bütündür» diye savunan Odalar Birliği Başkanı Sırrı Enver Batur, Elazığ'da da orta sol hareketini şu sözlerle iş adamlarının gözünde umacılaştırılmaya çalıştı: «Dış ticaretin devletleştirilmesi, zirai âlet ve cihazlar ile gübre ithalatının devlet inhisarı altına alınması, yabancı sermaye düşmanlığı, petrol şirketlerinin millileştirilmesi istikametinde açılmış olan kampanyaya son günlerde tüccarın ve ticaretin kaldırılması kampanyası ilâve edilerek, büyük taarruza geçilmiş bulunmaktadır.»

Özel sanayiciyi destekleyen, fakat büyük aracıya ve tefeciye karşı mücadele açan ortamın sonunun bu tutumu, «Büyük Taarruz» sayılmaktadır!

Öte yandan McCarthy şefi feodal kapitalist Fahri Tanman'ın yönetimindeki Ziraat Odaları Birliği aynı yönde çaba göstermektedir. Kanunla kurulan ve kanun sâyesinde büyük fonlara sahip bulunan bu kamu hizmeti niteliği taşıyan teşekküllerin tefeci, aracı, komprador ve feodal kapitalist çevrelerin savaşa araçları hâline gelmeleri, tasvip olunabilecek bir durum değildir.

Gerçek Plânlama Teşkilâtı: AID

Türkiye'de gerçek bir plânlama teşkilâtı gibi çalışan AID son bir raporunda ihracatımızı ele almıştır. Türklere yöneltilmiş bir sürü «tavsiyeler» ile dolu olan rapor, bu tavsiyelere uyulursa ihracatın 1973'te 800 milyon dolara çıkacağını söylemektedir: «Fırsatlardan tam olarak istifade edildiği takdirde Türkiye, ihracat gelirlerini birkaç yıl içinde yüzde 60'ın üzerinde bir artışla 1966 seviyesi olan 490 milyon dolardan 1973 yılında yaklaşık 800 milyon dolara çıkartabilir.»

Bu artışta en büyük ümit, kereste ve mamüllerine bağlanmaktadır. Rapor, 20 yıl sonra sırf kereste mamüllerinin ihracı sayesinde, Türkiye'nin yıl da 400 milyon doların üstünde döviz sağlayabileceğini belirtmektedir.

Kereste ihracı ve Meksika tohumluğu Demirel iktidarına gelecek için Amerikan sunduğu iki büyük ümit.

Nükleer mayınlar ve Topaloğlu

Türkiyede «atomik tahrip silahı» adı da verilen nükleer kara mayınlarının bulunduğunu, New York Times'in geniş haberine dayanarak okuyucularımıza duyurmuştuk. New York Times, mayınlerden bir ara Almanya'ya da yerleştirilmek istendiğini, fakat nükleer serpintilerin sivil halka büyük zarar verebileceği endişesiyle bundan vazgeçildiğini, Türkiye'nin Doğu hududunun «dağlık ve az nüfuslu» olması dolayısıyla oraya yerleştirildiğini belirtmekteydi.

New York Times'in haberi, Washington'da yalanlanmamıştır. O tarihlerde Washington'da bulunan Topaloğlu da New York Times'i yalanlama ihtiyacını duymamıştır. Topaloğlu, ancak geçen haftanın sonunda, «Bizde nükleer mayın yok» demiştir. Topaloğlu'na göre «Mayınların nükleer etkisi yoktur. Bunlar nükleer değil, ama tesiri çok yüksek olan savunma mayınleridir». Peki o halde, nükleer olmayan bu silahın kullanılması, neden NATO Nükleer Silâhları Planlama Komitesinde konuşulmaktadır? Anlamaya imkân yoktur.

Topaloğlu, bizim bu silahların Doğu hududuna yerleştirilmesini istediğimizi söylemiştir: «Hudutlarımızdaki açık geçitlerin kapatılması amacıyla bu mayınlerin planlanmasını Amerikadaki NATO Savunma Bakanları Nükleer Grubu toplantısında istedik.

Bizimle beraber Federal Almanya da istedi. Konu, sonbaharda memleketimizde yapılacak NATO Savunma Bakanları Toplantısında ele alınacak.»

Mehmet Ali Kışlalı, Tercüman'da, Savunma yetkililerinden elde ettiği anlaşılabilir bilgilere dayanarak, bu konuda daha geniş bir haber vermektedir: «Türkiye'nin Rus hududundaki 30 Rus tümenin muhtemel saldırısını durdurabilmesi için hudut boyunca nükleer mayın düşenmesini, bunların anahtarının Türk Genel Kurmayında bulunduğunu istediği öğrenilmiştir.»

Ahmet Topaloğlu

Rus sınırında 5 Türk tümeni vardır.

Her biri 40 kilo ağırlığında olup 400 tonluk dinamitin patlamasıyla kudurine sahip bulunacak nükleer mayınlerin Türk savunması için zaruri olduğu, bunların derin toprak altında patlatılacağından nükleer serpinti tesiri yapmayacağı, zararlı olmayacağı ve tamamen savunma gayesine mâfuf olduğundan kimsenin itirazını çekmeyeceği ifade edilmiştir.

Türkiye'nin savunması ile yarıdan ilgili yetkililer, bu teşebbüsün (Türkiye'nin NATO'ya girmesinden bu yana yapılmış en önemli teşebbüs) olduğunu açıklamışlardır.

Genelkurmayın Türk - Sovyet hududuna nükleer mayın döşemesine ilgili teklifi, NATO üyelerine müsbet karşılanmış, mayın döşeme, plânlama çalışmalarının başlamasına karar verilmiştir. Türk Genelkurmayı, mayınlerin sadece temin edilmesinin yetmeyeceğini ileri sürerek, bunların kullanılmasını için gerekli sistemin kontrolünün de Türk Silâhlı Kuvvetlerine teslimini istemiştir.

Türkiye'deki nükleer silâhlar ve bunların kullanılması sistemiyle ilgili olan yetkililerin ifadesine göre, Türkiye'nin bu isteği (teferuatlı plânlar) ile desteklenmiş olduğundan (emniyetli ve tehlikesiz) bir sistem sağlayacaktır.

Türkiye'nin, kendi kontrolünde olup, sadece savunmasında kullanılabileceği nükleer mayın isteğinin müsbet karşılanmasından sonra, İtalya ve Batı Almanya da Orta Avrupa'nın savunması konusunda aynı mayınlerin kul-

İki politikacı tipi:

Ecevit ve Feyzioğlu

ZAMANGİL, KIRCA'YI KOMÜNİSTİKLE SUÇLUYOR

CHP'nin bugün içinde bulunduğu buhranın ilk belirtileri, 1961 seçimlerinden önce görülmeye başlamıştır. İlerki çatışmaların küçük çapta ilk işareti, 1961 Seçim Beyannamesi taslağını inceleyen Parti Meclisinde görülmüştür. Taslak, Doğan Avcıoğlu ve Coşkun Kırca tarafından, parti programına uygun biçimde hazırlanmıştı. Ferit Melen de vergi bölümünü kaleme almıştı. Ne var ki o zamanlar, seçim beyannamesi, yalnızca bir formaliteden ibaret sayıldığı için, Feyzioğlu'nun ısrarına rağmen, Parti Meclisi üyelerinden büyük kısmı, ilk fırsatta toplantıdan ayrılmışlardı. Sıra aracılar maddesine geldiği zaman, toplantıda, turizm bölümünü bekleyen Cihat Baban'ın dışında Cahit Zamangil ile Turhan Feyzioğlu kalmışlardı. Avcıoğlu ve Kırca, seçim beyannamesini bu üç Parti Meclisi üyesine okumaktaydılar. Aracılar maddesinde, üreticiyi de tüketiciyi de sömüren aracılığın ıslah çareleri ileri sürülüyordu. Cahit Zamangil, maddeye şiddetle itiraz etti ve hatta aracı arı yeren Kırca'yı komünistlikle suçladı! Zamangil'e, bir partinin hem üreticiyi ve tüketiciyi, hem de tefeci ve aracıyı baş tacı etmesinin samimiyetsizlikten başka bir şey olmadığını anlatmak mümkün olmadı. Nihayet kâğıt üzerinde uzlaşmazları uzlaştırmaya üstadı Feyzioğlu'nun himmetiyle «ne şiş yansın, ne kebab» cinsinden bir formül bulunarak mesele tatlıya bağlandı. Ne var ki, bu kâğıt üzerinde uzlaşmazları uzlaştırmakla çözülecek bir mesele değildi. 27 Mayıs ertesi dönemde, hem tefeci ve aracıyı kollamak, hem de üretici ve tüketiciye refah vaatlemek gittikçe zorlaşmaktaydı.

ECEVİT, MÜCADELEYE 1962'DE BAŞLADI

Nitekim hayal kırıklığı yaratan 1961 seçimlerinden hemen sonra toplanan ilk Parti Meclisinde bu mesele ortaya atıldı. 1962 yılı baharında Parti Meclisinde Prof. Turan Güneş, şunları söylüyordu: «Gittikçe küçülen bir siyasi parti olmak istemiyorsak, işçileri ve fakir köylü kütlelerini saf-larımıza çekme yollarını aramalıyız. Nisbi temsil geldikten sonra, bir siyasi partinin her sınıf insanı sinesinde toplaması imkânsızdır. muhtelif kategori vatandaşlar arasında menfaat çelişmesi vardır. Hangi vatandaş gruplarını savunacağımızı seçmeliyiz. Bu çelişmelere artık gözlerimizi kapayamayız.»

Bülent Ecevit de, Güneş'in fikirlerine geniş ölçüde katıldığını belirterek, «Biz kimlerin partisiz» sorusunu soruyordu: Nisbi temsilin kabulünden sonra, artık aşırı bir telifçilik içinde herkesi toplama çalışmak imkânsızdır.

Bugün temsil etmeye çalıştığımız zümreler arasında menfaat çatışması vardır. Toprak ağası ile küçük çiftçinin çıkar çelişmesi bir yana, tüccar ile sanayicinin çıkarları farklıdır.

Parti bütün bunlar arasında yo'unu bulmalıdır. Kime hitap edeceğini tesbit etmelidir. Tabiiyle, bu, partinin bünyesinde bir değişikliği gerektirmek-

Bülent Ecevit

tedir. Parti giderlerinin zenginler eliyle sağlanması devam ettiği müddetçe, partilerin kanaatlerini serbestçe söylemeleri ne ve tercihlerini sarahatle ortaya koymalarına imkân yoktur. Mahalli teşkilatımızı da eşraf teşkilatı olmaktan çıkar-malıyız.»

YÖN MÜ, İSTİKAMET Mİ?

Bugün çok açık gözükten bu gerçekleri, o zamanlar CHP çoğunluğu anlamaya hiç hazır değildi. Hatta İbrahim Öktem'in «CHP'ye verilecek yön» adlı önergesindeki «yön» kelimesi, müthiş kıyametler koparmakta, «yön» derhal «istikamet» diye değiştirilmek-teydi!

Yönetici çoğunluğu, bu yepyeni sınıf nitelikteki meseleyi fena halde yadırgadığı için, ne İsa'yı ne Musa'yı seçmeye yanaşmıyordu. Feyzioğlu ise hem İsa'yı hem Musa'yı memnun etme telifçiliğinin şampiyonu idi. Bu sebeple, 1962 yılından itibaren partide, Feyzioğlu'nun sahte ilericiği hâkim oldu. Feyzioğlu, aracı ve tefeciye toz kondurmadan, bir sürü parlak ilerici lâflar söylüyordu. Buna moda deyimle «şerbetçi ilericiği» diyebiliriz.

Aracı ile tefeciye görmezlikten gelen ve aslında kurulu köhne düzenden yana olan Feyzioğlu ilericiği, 1965 seçimlerine kadar sürdü. Yalnız bu arada İnönü Hükümeti anormal biçimde düşürülmüş ve

Turhan Feyzioğlu

emperyalizmin ne demek olduğu biraz anlaşmıştır. Emperyalizm, birkaç gün içinde büyük bir partiye genel başkan imal ediyordu. Öte yandan servet beyanı, vergi tedbirleri, toprak reformu söylentileri, petrol ıslahatı ve dış politika kıpırdanmaları, çıkarıcı zümreleri fena halde endişelendiriyordu. Bu şartlarla sahte ilericiğin geçer akçe yapması gittikçe güçleşiyordu. Saflar, belli olmaya başlamıştı.

1965 seçimlerine bu durumda girildi ve CHP ağır bir yenilgiye uğradı. Tefeci ve aracıyı gücendirmeden ilericiyi yapma sevdasındaki Feyzioğlular, bundan İnönü'nün 1965 yazında söylediği «ortanın solu» sloganını sorumlu tuttular. Ortanın solu denmeseydi, bu yenilgi olmayacaktı. Ayrıca Feyzioğlu'na göre, TİP'e parlamentoda grup kurma imkânı veren milli bakiye sistemi ve birleşik oy pusulasının kabulü büyük bir hata idi. Feyzioğlu TİP'i ge-liştirir diye, seçim sistemi değişikliğine daha önce de itiraz etmişti.

ORTANIN SOLUNA HAYIR, POLİTİKASINA EVET

1965 seçimlerinden hemen sonra Kasım'da toplanan Parti Meclisinde, Feyzioğlu, ortanın solu sloganına karşı çıktı: «Slogan nedir? Halk sloganı iştince ben bunu istiyorum demelidir. Kabul ediniz ki, ortanın solu sloganı, bizi birçok yer ve halde sorular karşısında bırakıyor. Bundan kurtulmaya çalışmalıyız» görüşünü savunuyordu. Bülent Ecevit ise, ortanın solundan dönersek, bir de geri istikamette bizi ezecektir. Ne var ki 1965 seçimlerinden sonra, ortanın solunu unutturmaya yönelmiş Feyzioğlu'nun görüşü hâkim oldu. 1966 Haziran Senato Kısmi Seçimlerinde, Feyzioğlu politikasına uygun biçimde, Ecevit hariç, bütün parti yetkilileri «ortanın solu» deyimini kullanmaktan dikkatle kaçındılar. Hatta Senato seçimlerinden sonra, «ortanın solu» diyen tek CHP ileri geleni Ecevit, CHP gurubunda «çatlak ses» çıkarmakla suçlandı. Ecevit «Bu sesler çatlak ses değil, CHP'nin gerçek sesidir» cevabını verdi.

Ne var ki, «ortanın solu» deyiminin unutturulmaya çalışılması da, CHP'nin seçim şansını değiştirebilmiş değildir. CHP Senato seçimlerinde de, ancak milletvekili seçimlerindeki oy yüzdesini muhafaza edebilmiştir. Bu durum, Ecevit ve arkadaşlarını, cesaret ve samimiyetle ortaya çıkmanın şart olduğunu inandırdı. Artık tefeci ve aracıyı idare eden sahte bir ilerici olmak mümkün olamazdı. Ortanın solu, sonuçlarıyla birlikte, apaçık savunulmalıydı.

«AMERİKALILARDAN GENEL BAŞKAN İSTEYİN!»

Öte yandan bir takım dış güçlerin AP'ye benzer bir CHF istedikleri iyice belli olmuştu. Ecevit ve arkadaşları, iç politikamıza yön vermeye çalışan bu dış müdahaleleri açıkça dile getiriyorlardı. Senata seçimlerinden sonraki grup toplantısında, Ecevit, dış müdahaleleri cesaret ve samimiyetle gözler önüne seriyordu:

«Bazı müttefiklerimiz, artık

Türkiye'den çok AP'nin müttefikleri gibi davranıyorlar. Büyük petrol şirketleri, AP'nin ortakları gibi çalışıyor... CIA'nın dost ve müttefik üklele. Ne kadar kirli oyunlarla iç politikaya etkili olarak karıştığı, Amerika'da açıklanmıştır. Kendi istediği kimseleri iktidara getirip, istemediklerini indirmek için seçimlerde para dökmekte, hatta bazı ülkelerde sahte oy pusulası doldurmaktadır. Büyük bir komünist tehlikesi varmış gibi gösterip, meşrû ve demokratik muhalefetlerin ezilmesine gerekçe hazırlamak için veya silâhsız ve dolaylı saldırı tehlikesi varmış gibi gösterip silâhlı Amerikan müdahalesine mazeret bulmak için nümayişler, sabotajlar ve hatta iç harpler düzenlemektedir.

Yalnız düşmanlarımızdan değil, dostlarımızdan da gelen tehlikelere karşı milletçe uyanık olmalıyız.»

Artık emperyalizmin de, aracı, tefeci ve kompradorun da oyunları, Türk kamu oyuncağı öğrenilmişti. Emperyalizmi ve içerdeki tefeci, aracı, komprador tipi işbirlikçilerini kollayan bir sahte ilericiği iflâs etmişti. Ecevit, yutturmacayı reddeden bir ilerici bayrağını ele alıyordu. Feyzioğlu ise, hâlâ emperyalizm ve işbirlikçilerini kollayan kurulu düzen den yana bir ilericiği geçer akçe saymaktaydı. Feyzioğlu, ilk ciddi çöküşü, herhalde kudretli bir takım çevrelerden de cesaret alarak, perde arkasından «76'lar»ı örgütlemekle yaptı. Bu hareketle, ihtiyatlı İnönü'yü geriletebileceğini ümit ediyordu. Ama bu hesap tutmadı. Sekizlerin sağladığı malzemeyle hazırlanan Yeni Gazete'deki «CHP'deki ikililiğin igyüzü» adlı yazı serisinde belirtildiğine göre, İnönü, 76'ların temsilcilerini: «Amerikalılar bir Başbakan buldular benim yerime... Amerikalılara müracaat ediniz, belki size bir genel başkan da bulurlar...» diye azarladı. Artık zarlar atılmıştı. Hele Kurultay yenilgisinden sonra, Feyzioğlu, ilerici maskesini atarak, emperyalizm ve işbirlikçilerinin CHP içindeki lideri olarak sahneye çıktı...

ŞERBETÇİ İLERİCİLİĞİ İFLÂS ETMİŞTİR

CHP içinde bir yıla yakın süredir, program çerçevesinde bir gerçek ilerici ile sahte ilerici tez çarpışmaktadır. Feyzioğlu, farzımuhal, CHP Genel Başkanlığına kazansa bile, ilerici maskesi düştüğü için, bu mücadeleden yenik çıkmıştır. Zira 1967 Türkiye'sinde emperyalizm ve işbirlikçilerini kollayan, sözde ilericiğin sahteliğini gizlemeye imkân yoktur. Nitekim yıllarca kamu oyunun ilerici tanıdığı Feyzioğlu, bir kaç ay içinde AP'nin rekorunu kırarak gerici çukuruna düşmüştür. Şerbetçi i-

lericiliği iflâs etmiştir. Feyzioğlu saflarında yalnızca tefeci, aracı ve kompradorlar ve bu para babalarının nüfuzundaki kişiler vardır. Meçhûl bir kişiyi, bir kaç günde büyük bir partinin lideri yapan karanlık güçler, Feyzioğlu için de çalışmaktadır. Bir zamanların sözde ilerici Feyzioğlu, bir Mc Carthy üslûbuyla AP'de başarı sağlayan karanlık güçlerin savunuculuğunu yapmaktadır. Ama bu oyun, Türk kamu oyuncağı, yutulmamaktadır. Feyzioğlu bu karanlık güçlerin etkisiyle bir gün, farzı muhal, vezir olsa bile «adam» olamayacaktır. Zira Feyzioğlu, artık ağzıyla kuş tutsa, ilerici iddiasına kimseyi inandıramayacaktır. Feyzioğlu ilericiği, kökleri Washington'a kadar uzanan tefeci, aracı komprador ilericiğidir ki, bunu artık 1967 Türkiye'sinde ilerici diye sunmaya imkân yoktur. Amerikalılar, farzımuhal, Kara Vasıf tipi bir tahtıralı rejimi kurabilseler dahi, bu nun demokrasi olduğuna Türk kamu oyu inanmayacaktır. CHP içinde kartlar artık açıktır. Feyzioğlu'nun neyi, Ecevit'in neyi temsil ettikleri bilinmektedir.

Emperyalizm ve işbirlikçilerin kopmasıyla, uzlaşmazların uzlaştırılması çabası son bulacak ve CHP bundan mutlak güç kazanacaktır. YÖN, geçen sonbahardaki CHP Kurultayından önce bu gerçeği şu sözlerle dile getiriyordu:

«Ortanın solu nedir, ne değildir tarzındaki lâf kabalığı arasında CHP en ciddi buhranlarından birini yaşamaktadır. Parti içindeki sağ ve sol mücadelesi, artık liderlerin uzlaşmalarıyla geçişirilebileceğe benzememektedir.»

Ortanın solculuğu taşıyanlar ile ortanın solcuları arasındaki mücadelenin tatlıya bağlanması da — ki bu yol, CHP geleneğine uygundur — kaçınılmaz çatışmanın gerçekleştirilmesinden ve hayal kırıklığından başka sonuç vermiyebilir. Ancak Bülent Ecevit liderliğinde, ortanın solu ekibinin hâkim duruma gelişi, partide hayli ciddi sarsıntılara yol açsa bile, CHP'yi ara tabakaların eğilimlerine uygun ve toplumun gidişinde önemli rol oynayabilecek bir teşekkül hâline getirebilir...

Ümit edilmektedir ki, daha uzun süre partinin başında kalamayacak olan CHP lideri, anlamsız uzlaşmalarla vakit kaybetmek yerine, bu kaçınılmaz tercihin bir an önce gerçekleş-tirilmesini yolunda büyük ağırlığını kullansın. Zira CHP'de bir Topaloğlu ile bir Çetinkuş'ın (barış içinde bir arada yaşaması) ve bunun normal karşılanması artık mümkün değildir.»

YÖN'ün sonbahar Kurultayından önce koyduğu bu teşhis, altı ay içinde doğrulanmıştır.

VESİKA

Nâzım Hikmet kendi şiirini anlatıyor

Derleyen: Ekber Babayev

Nâzım ile Moskovada 13 yıl çok yakın arkadaşlık yapan Ekber Babayev, Şarkiyat Enstitüsünde Türk Edebiyatı uzmanıdır. Babayev, Nâzım'ın ömrünün sonlarına doğru, bazılarını kendi eliyle yazdığı, bazılarını ona dikte ettiği sanatı ile ilgili görüşleri toplamıştır. Böylece Türk Edebiyat Tarihçileri için önemli bir vesika ortaya çıkmıştır.

«İMLÂ NÂZİMİN İMLÂSIDIR, DEĞİŞTİRMEDİM»

Nâzım Hikmet'in odası. Duvarlarda Abidin Dino'nun «Yürüyüş» tablosu, İstanbul'un renkli fotoğrafı, Avni'nin «Atlar» 1, Bulgar piyonerlerinin hediyesi: nakışlı, dokuma bir halı, halıda Nâzım'ın çok güzel, çok büyük, ve kendisine en çok benzeyen bir portresi.

Nâzım'ın masasında, Nâzım'ın yazı makinesinde, Nâzım'ın kitabı için bir Önsöz yazıyorum, Nâzım'ın bana hediye ettiği kalemlerle tashihler yapıyorum.

Nâzım, büyük Rus şairi Puşkin için şöyle yazdı: «Puşkin'i sinemada, tiyatrodan seyrettim, Puşkin üstüne yazılmış kitaplar, biyografiler okudum ve her seferinde yüreğim ağzıma geldi, aman kendini öldürtecek diye ve her seferinde dehşetli bir keder duydum, Puşkin öldü diye.»

Nâzım'la 13 sene çok yakın arkadaşlık ettim, yazdığı şiirlerin hemen hepsini kendi dilinden dinledim, Moskova'da yazılan şiirlerin ilk okuyucusu oldum, 1951-in 29 Haziranında onu Moskova'nın «Vnukovo» uçak alanında karşıladım ve 1963-ün 3 Haziranında Moskova'nın «Novodeviçye» mezarlığında onunla vedalaştım.

Şimdi şu önsözü yazarken, o 13 sene gözümün önünde canlanıyor ve 3 Haziran 1963-e her yaklaşımında yüreğim ağzıma geliyor: Aman Nâzım gidecek ve dehşetli bir keder duyuyorum - «Bu dünyadan Nâzım geçti». (Nâzım Hikmet'in çocukluk ve gençlik arkadaşı Valâ Nureddin, Nâzım için yazdığı kitabı şu güzel başlığı koymuştur: «Bu dünyadan Nâzım geçti»)

Nâzım Hikmet üstüne epey yazı çıktı, yine çıkacak. Onun sanatı üstüne eleştirmeler yayımlandı, yine yayınlanacak. Fakat bunların hepsinden çok daha önemli bir şey var: Nâzım'ın kendi diliyle kendi sanatını anlatışı.

Nâzım kendi sanatı üstüne konuşmasını sevmezdi. Kitapları için Önsö-

zü ona biz zorla yazdırırdık. Bir keresinde de tuttu şöyle bir önsöz yazdı:

«Çocukluğumda, imlâde çıkan yanlışlarımın doğrularını en aşağı yirmi beş kere yazdırıp, beni cezaya çarparlardı. Şimdi, çarpıldığım en ağır ceza, basılı kitaplarımın önsöz yazmak. Kitap ortada, okuyucunun da aklına fikrine güveniyorum. Zaten güvenmesem, kitabımı okusun diye önüne sürmezdim. Öyleyse önsöze, hele benim yazacağım önsöze ne lüzum var? Ben sanatı şöyle anlarım, böyle anlarım, demekteki mânâ ne? Sanat görüşüm, bu görüşün nasıl geliştiği, ne gibi değişimler geçirdiği, hele böyle bir Seçme Yazılar kitabını okuyan için belli olmuyorsa ne yapsam faydasız. Benim önsözüm de, kitabı düzenliyenin son sözü de faydasız. Ama işte, bütün bu söylediklerime bakmaksızın, önsözü yine de yazıyorum. Dudaklarımı kemiriyorum, alnımı kırıştırıyorum, kalkıp kalkıp oturuyorum, ama yazıyorum. Neden? Niçin? Çünkü ne yapmak istemişim de, ne yapabilmemişim; hasretim neymiş de, bunun ne kadarını gerçekleştirebilmişim, belli olsun istiyorum. Yani ben sanat görüşünü, ne yapmak istediğimi, hasretimi okuyucuya söyleyeceğim. O, bakacak, yaptıklarımı, yapabildiklerimi okuyacak, ölçecek. Ayrılık varsa görecektir. Elbet te var. Hasretimiz gerçekleştirebildiğimizden çok ilerde, çok büyük. Ayrılık var, ama ayrılık, zıtlık yok. Ben sanat görüşüme ayrı tek satır yazmadım, yazmamaya çalıştım.»

Sonra bir kaç kere daha bu önsözlerden yazdı. Nâzım. Fakat benim asıl istediğim şeyi - kendi sanatını anlatan yazıyı bir türlü yazmıyordu ya hut yazmak istemiyordu. Hep aynı sebeb, anlaşılın.

Birgün İtalyadan, Nâzım'ın eserlerini basan bir yayınevinden mektup geldi. Yayınevi sahibi, Nâzım'ın bütün eserlerini, şimdiye kadar ne yazmışsa, kaç cilt olursa olsun, basmak niyetinde olduğunu yazıyor ve Nâzım

dan sanat anlayışı üstüne bir de bir yazı istiyordu. Şunu da söyleyeyim ki, bu yayınevi, Nâzım'ın eserlerini en iyi basan bir yayıneviydi ve hattâ bir keresinde «Memleketimden İnsan Manzaraları»nın üçüncü kitabını bir sayfa Türkçe, bir sayfa İtalyanca olarak basmıştı. Nâzım'ın bu yayınevine saygısı büyüktü ve yapılan teklifi sevinçle kabul etti.

Eserleri toplamaya başladık, dönüşte Berlin'e, sonra, az sonra ... 3 Haziran 1963.

Tanganika'ya gitmeden biz şöyle kararlaştık: ben, Nâzım'ın başka zamanlarda yazdığı ve bende olan yazılarından bir «montaj» yapacağım, Nâzım dönüşte onları gözden geçirecek, gereken yerlerini işleyecek ve yazıların arasında «köprüler» kuracak.

Ben «montaj» ı yaptım, Nâzım'a gösterdim, beğendi, «köprüler» den konuştuk, iki gün sonra bu köprüler kurulacaktı.

Aşağıdaki yazı işte o «montaj» dır. Maalesef, köprülersiz. Köprüleri ben kurmağa çalıştım: Nâzım'ın yapmak istediklerini hatırlayarak.

İmlâ Nâzım'ın imlâsıdır, değiştirmedim.

«YAHYA KEMAL ANAMA SEVDALİYDİ SANIRSAM»

Niçin şiir yazıyorum? Bunu başka türlü sormak daha doğru: Şiir yazmağa neden, nasıl başladım?

Hatırlamaya çalışayım.

13 yaşlarındaydım. İstanbuldaydık. Büyük babam şairdi, ama şiirlerini hâlâ anlamam. Dilini, Osmanlıca dediğimiz, yüzde yetmiş beşi arapça, farsça sözlerle ve arap, fars gramer kaydelerine uygun bir Türkçeyle yazardı. Bunlar didaktik, dogmatik, dini şiirlerdi. Anlamıyordum onları. Ama ben şair bir büyük babanın torunuydum. Anam Lamartine bayıldı. Fransızca okurdu. Bir kere, o zamanlar Lamartin Türkçeye çevrilmiş, bir kaç şiiri de Osmanlıcaydı, anam Fransızca çok iyi bilirdi, ama Osmanlıcayı bilmezdi. Benim gibi.

Büyük babam, mevlevî Nâzım Paşa şairdi, anam Lamartine bayılırdı. Evi mizde, babamın edebiyatla ilgisizliğine bakmaksızın, şiir baş köşeydi.

Karşımızdaki evde yangın çıktı. Yangını ilk görüşüm. Şaştım, korktum. Büyük babam, yangın bize atlamasın diye pencereden Kuran'ı tuttu karşıdaki alevlere. Yangın söndü. Kuran gücüyle, hattâ etfaiye gücüyle de değil, ama yaktığı evi kül ederek söndü kendiliğinden ve ben bir saat

sonra ilk şiirimi yazdım. Yangın. Vani, büyük babamın yüksek sesle okuduğu aruzla yazılmış şiirlerinden kalagında kalan ses taklitleriyle yapılmıştı. Yani ne aruzdu, ne heceydi serbest vezindense haberim yoktu uydurmadı. Dili de öyle, Osmanlıca taklidiydi. Konusuysa şu:

**Yanıyor yanıyor
Müdhış terakeler
Çekiyor ağuşuna bu advi beşer
Haneler, fakirler, yetimler...**

Şimdi bunları yazarken bir şeyin farkına vardım. Büyük babamdan çok Edebiyatı Cedidenin, Fikret'in meselâ etkisindeymişim. Neden? Bilmiyorum. Belki de hiç şiir sevmiyen ama Tefvik Fikret'i - o da bir çeşit Osmanlıcayla yazardı, iki kere yüksek sesle yanımda okuyan babamın yüzünden mi? Belki de.

İkinci şiirimi 14 yaşında yazdım sanırsam. Birinci Dünya Savaşı için deydik. Dayem Çanakkalede şehit olmuştu. Dehşetle yurtseverdim. Savaş için bir şiir yazdım. Ne tuhaf, yazdığımı çok iyi biliyorum da, hattâ artık Osmanlıcayla değil, okulda okuduğumuz şair Mehemt Emin'in takır turur ama Arapçası, Farsçası az Türkçesiyle yazdığımı biliyorum da tek satırı aklımda değil.

Sonra üçüncü şiirimi 16 yaşında galiba yazdım. Büyük bir Türk şairi. Türk şiirine o devir için yeni bir şiir dili ve anlayışı getiren Yahya Kemal anama sevdalıydı sanırsam. Evde şiirlerini okurdu anam. Bahriye mektebinde tarih öğretmenimdi şair. Kız kardeşimin kedisi üstüneydi yazdığım şey. Yahya Kemal'e gösterdim, kediyi de görmek istedi, ve şiirimde anlattığım kediyi gördüğü kediyeye o kadar benzetmedi ki, bana: sen bu pis uyuz kediyi böyle övmesini biliyorsun, şair olacaksın, dedi.

17 yaşında galiba ilk şiirim basıldı. Yani «Serviliklerde», yani mezarlıklarda ağhyan hayatında sevmiş ölümler üstüneydi. Yahya Kemal düzeltmişti bir çok yerini.

Sonra kızlara tutuldum, şiir yazdım. Sonra Antant İstanbulu işgal etti, onlara karşı ve Anadolu savaşını tutan şiirler yazdım. Vicdan nedir, namus nedir filân diye düşündüm, şiirler yazdım. Ama artık dilim temizceydi ve hece vezniyle ve doğru dürüst kafiyelerle yazmasını öğrendim.

Anadoluya geçtim. Millet sıksa atları, nuhtan kalma silâhı, açlığı ve bitiyile savaşıyordu Yunan orduları-

Nâzım Hikmet ve Ekber Babayev

na karşı. Milleti ve savaşımı keşfettim. Şaştım, kortum, sevdim, bayıldım ve bütün bunları başka türlü yazmak gerektiğini sezdim, ama yazamadım. Daha büyük bir sarsıntı gerekti... (Ve o gün bugündür şiir yazmadan edemiyorum).

FÜTÜRİST RESİM, KONSTRÜKTİVİST Mİ?

Anadoluya, işgal altındaki İstanbul'dan, geçişimde ve bilhassa Bolu'ya gelip halkla, hele köylüyle yakından temasımda ve Sovyet Rusya'da olup bitenleri kulaktan duyup, Marks'ın Lenin'in isimlerini filân da işitişimde, şiirle yeni şeylerin, şimdiki-yedek söylenmemiş şeylerin ifade edilmesi gerektiğini sezdim. Bu işte ilkönce beni yeni öze göre yeni bir şekil bulmak meselesi ilgilendirdi. Şekilde yenilikler daha kolaylık yapılırsa genel olarak. İşe kafiyeyle başladım. Kafiyeleri mısraların sonunda değil de bir sonda bir başta denedim. Misâl:

**Yıldızlarla ufka sarkan beyaz, dümdüz bir gece
Saatlerce nasıl koşmak arzusunu verirse...**

Bolu'dan Trabzon'a geldiğimde, Sovyet Rusya'ya geçmek maksadıyla, öz şekilden daha çok ilgilendiriyordu beni. Fakat bu özü, yani inkılâpçı saydığım bu özü, genel sembollerle vermeğe çalıştım. Misâl:

**Mısırın yankı kızıl çölleriindeki ehram,
Bugün seni gönlünün diliyle söven adam
Belki yiğit yürekli, belki de bir delidir,
Fakat seni mutlaka yıkağa yeminlidir...**

Batum'a geldim. Sovyet realitesiyle temas ettim. Bir yandan Kızıl Ordu şiirini yazdım, öbür yandan tekrar şekil meseleleri beni uğraştırdı. On dört ve yedi hecelerle, «Mukaddes Kitab» ı yazdım. Böyle denemeler benden önce de yapılmıştı, fakat ben kendi şiirlerimde bunu ilkönce deniyordum.

«Pravda» gazetesinde, yahut «İzvestiya» da, şimdi hatırlamıyorum ve her halde Mayakovski'nin olacak bir şiirini gördüm, uzun kısa mısraların şekli beni çok ilgilendirdi. Fakat şiiri tercüme ettirip neden bahsettiğini anlamak mümkün olmadı.

Batum'dan Moskova'ya gelişte açık muntakasından geçtik. Gördüklerim üzerinde çok tesir etti. Fakat böyle bir açlığın dahi inkılâbı yıkamayacağını haykırmak istedim. Moskova'da hece vezniyle, ve, bu veznin çeşitli hece kombinezonlarıyla açlığa dair bir şiir yazmak istedim olmadı. O zaman Batum'daki şiirin şekli geldi gözümün önüne. Bunun çok iyi tanıdığım Fransız serbest vezni olamayacağına, her nedense kanaat getirdim, bunun yepyeni bir şey olduğuna ve şairin böyle dalgalar halinde düşündüğüne hükmettim ve «Açların Gözbebekleri» ni yazdım:

**Kimi kemik
dizlerine vurarak
yuvarlak
bir karın taşıyor**

**Kimi deri... deri!
Yalnız yaşıyor
gözleri!**

Bu tarzda kafiye'nin büyük bir rol oynadığını sanıyordum o zamanlar ve kafiye hâkim olmak için temrinler yapmağa başladım. Misâl:

**Yağmur yağ,
yağ yağmur yağ
Ağları sağ
hey babalık.
Yine dere kurudu be çıkıyor balık...**

Aynı zamanda şiirdeki ahengin de bir saz, hattâ tek bir keman değil, bir orkestra, çeşitli âletlerin çeşitli kombinezonlarla ses verdiği bir orkestra ahengi olması gerektiğine kanaat getirdim. «Yeni Sanat», «Bahri Hazer», «Salkım Söğüt» şiirleri teknik bakımından bu kanaatim denemeleri ve mahsulleridir. Bütün bu şekil oyunlarında esas yine hece vezni, yani halk şiirimizin ve aruzun yani Divan Edebiyatımızın unsurlarını muhafaza ediyordu. Kafiye tertiplerinde zorluk çekmiyordum, çünkü Divan Edebiyatı kafiye oyunlarının ve imkânlarının en mükemmellerini vermişti, geleneğimde bu taraf vardı. Bu devirdeki şiirleri bilhassa sahnedem, yahut hep bir ağızdan okunmak için yazıyordum. Bunun da elbet te şekil de tesiri oluyordu. Hep bir ağızdan okunmak için yazdığım ve bir yürüyüş marşı temposuyla işlediğim şiirlerden birine misâl:

**Adım adım
adım adım — ları
Kal — dırım, kal — dırım
kal — dırım — lar kal — dırım — ları...**

**Cadde caddeler — kalabalık.
Ka — la — ba — lık...**

Bütün bu şekil araştırma, yeni öze uygun şekil bulma araştırmalarında o devir Sovyet şiirinin bir yahut bir kaç kolunun tesiri ortadadır.

(Nazım Hikmet'in «O devir» dediği 1920 seneleridir. O yıllarda Sovyet şiirinde, hakikaten, bir kaç kol vardı. Bunlardan en önemlisi, Mayakovski'nin önderlik ettiği «Fütürizm» ve içlerinde İlya Selvinski ve Eduard Bagritski gibi ünlü şairler bulunan «Konstruktivizm» şiir ekolları idi. O yıllarda, henüz Rus dilini bilmeyen Nazım Hikmet'in dikkatini, bu ekollerin sanatta savundukları öz değil, şekil meseleleri çekiyordu. Mayakovski şiirinin şeklini beğenen ve o tarzda (şekil bakımından) şiirler yazmaya başlayan Nazım Hikmet, kendisinin de «Fütürist» olduğunu söyledi. Fakat birgün sokakta rasladığı Rus

ça bilen bir Türk Nâzım'a şöyle demiş:

— Yahu, sen deli misin? Kendine «Fütürist» diyorsun ama biliyor musun fütüristler şiirde lirizm'i inkâr ediyorlar?

— Ya, demiş Nâzım, öyleyse ben fütürist değilim. Peki lirizm'i inkâr etmeyen kimlerdir?

— Konstruktivistler.

— Öyleyse ben konstruktivistim! Fakat Nâzım'ın «konstruktivistliği» de uzun sürmemiştir. Biraz sonra bir başkası fütüristlerin lirizm'i inkâr etmediklerini, lirizm'i inkâr edenlerin konstruktivistler olduğunu söylemiştir. Ve Nâzım yeniden «Fütürist» olmuştur.

«GRENADA, GRENADA, GRENADA MOYA!»

Nâzım Hikmet'in sonraki şiirlerinde fütürist ve konstruktivizm'in öz bakımından bazı etkileri görünmekle beraber (Örneğin: «Sanat Telâkisi» şiirinde «Şiirime ilhâm veren perimin omuzlarında açılan kanat asma köprülerimin demir putrellerindendir»), bu etki genel olarak şekildedir.

YAKINDA BULGARİSTANDA YAYINLANACAK OLAN «NAZIM HİKMET'İN TOPLU ESERLERİ» NE ÖNSÖZ

Bu kitabın yazarı yüreğini, kafasını, kalemini, boydan boya ömrünü halkına vermiş olmakla övünen sıradan bir Türk şairidir. Oteyandan bu şair, adı, coğrafyası, ırkı, milliyeti ne olursa olsun, milli bağımsızlık, sosyal adalet, barış için dövüşen her halkın bu uğurlardaki savaşlarını şiirlerinde övmüştür. Onların zaferlerini öz halkının zaferleri, yenilgilerini öz halkının yenilgileri, sevinçlerini, acılarını öz halkının sevinci, acısı bilmıştır. Bu kitapta bu acılardan, bu sevinçlerden, bu yenilgilerden bu zaferlerden yankılar da var.

Bu kitap, bir yandan da, bir tek insanın başından gelip geçenlerin hikâyesidir: Sevdalarının, hasretlerinin, yaşayış ve ölüm karşısındaki davranışlarının, korkularının, hastalıklarının, umutlarının, bahtiyarlıklarının, inançlarının hikâyesi.

Yine bu kitapta, sayın okuyucularım, kullandığım âleti, gücümün yettiği kadar nasıl yontmağa, söylemek istediğim türküleri en temiz bir sesle söyleyebilsin diye onu nasıl işlemeğe çalıştığımı hesabı da veriliyor.

Şiirimin kökü yurdumun topraklarındadır. Ama dallarıyla bütün topraklara, Doğuda, Batıda, Güneyde, Kuzeyde uçsuz bucaksız yayılan bütün topraklara, o topraklar üstünde kurulmuş medeniyetlere, büyük dünyamıza uzanmak istedim. İnsan oğlu, nerde, ne zaman ve hangi dilde olursa olsun, yüreğine ve kafama uygun bir şiir söylemişse, onun söylenişindeki ustalığı incelemeye, ondan bir şeyler öğrenmeğe çalıştım. Yalnız kendi edebiyatınınkileri değil, Doğu ve Batı edebiyatının bütün ustalarını usta bildim.

NAZIM HİKMET

Buna, yani o devirdeki Sovyet şiirinin Nâzım'a etkisine bir örnek daha: Yirminci yıllarda Moskova'da ağızdan ağıza dolaşan bir şiir vardı, Mihayil Svetlof'un «Grenada» şiiri, Grenada İspanya'da bir kasabadır. Şiirin kahramanı «Grenada, Grenada, Grenada moya!» (Benim Grenada'm) diye bir türkü söylüyor ve birden birer alından bir kurşun yiyince, Grenada kelimesini sonuna kadar söyleyemeyip, «Grena..» diye ölüyor. Şiirdeki sözleri anlamayan Nâzım Hikmet, şiirde kelimeyi yarıda bırakma oyununu o zamanlar yazdığı «Salkım Söğüt» ve «Bahri Hazer» şiirlerinde kullanıyor:

**Atlılar atlılar kızıl atlılar,
atları rüzgâr kanatlılar!
Atarı rüzgâr kanat...
Atları rüzgâr.**

At... (Salkım Söğüt)

**Çıkıyor kayık iniyor kayık
Çıkıyor ka... iniyor ka...**

Çık... in... (Bahri Hazer)

Çok sonra, 1952-de, bu şiirlerden söz açıldığı zaman Nâzım şöyle demişti:

— Svetlof'un şiirinden patlamamış fakat bir an sonra patlayacak bir elbombası, benim şiirlerimde ise batmamış fakat bir an sonra batacak bir kayık ve düşecek bir at var.

— Ne söylüyorsunuz? Ne elbombası, üstat, - dedim.

— Evet, elbombasıdır ama şiirde «Granata» değil «Grenada» dir, yani İspanya'da bir kasabadır.

— Yok canım! Hay Allah kahretsin, öyle anlamışım ne yapayım, şiiri artık yazmışız...

Bu örnek te, Nâzım Hikmet'te Sovyet şiirinin etkisinin önce şekilde olduğunu gösteriyor. O devirdeki Sovyet şiirinin etkisini her şeyden önce o devrin şiirini yaratan havada, ihtilâlin doğurduğu heyecanda aramak gerekir. Mayakovski'lere, Bagritski'lere, Svetlof'lara şiir yazdırtan ihtilâl, iç-harp, NEP havası Nâzım'a da o heyecanlı şiirleri yazdırmıştır. O zamanın Sovyet şiirindeki muhteza, hem Sovyet şairlerinde, hem Nâzım Hikmet'te müsterektir. Daima yeni bir öze yeni bir şekil arayan Nâzım Hikmet, Sovyet şairlerinin bulduğu bazı şekillerden faydalanmıştır. Sovyet edebiyatının Nâzım Hikmet şiirine etkisi konusunu ele alırken bu noktaları göz önünde bulundurmak faydalı olur kanaatindeyim.

**Gelecek yazı :
«UZUN ZAMAN SEVDA
ŞİİRİ YAZMADIM»**

ALMANYA MEKTUPLARI : II

Musaddık'ın düşürülmesi
ve bir benzetiş

Prof Dr. Muammer Aksoy

Geçenlerde İran'ın tanınmış siyaset adamlarından biri öldü. Hiç değilse başlangıçta, milleti için büyük işler yapmak isteyen ve bir dereceye kadar da yapan, fakat sonradan gerekli cesaret ve mahareti gösteremeyen iyi niyet sahibi dürüst bir İran vatansveri... Bunun için Musaddık'ın nasıl Başbakanlıktan düşürüldüğünü ve mahkûm edildiğini hatırlamanın sırasındır bugünlerde...

Musaddık'a karşı hangi kuvvetlerin seferber olduğunu gözönünde bulundurmanın, son aylarda memleketimiz bakımından taşıdığı başka ve daha önemli bir anlamı var. Yakın tarihimizin Atatürk'ten sonraki en büyük Devlet adamına, bazı McCarthy'ciler tarafından yakıştırılan isimler arasında, Musaddık'ın da adı geçivormuş. «Sıkıyık ve Musaddık'ın akıbetine uğrayacak» diyorlarmış. Bu sözlerin üstünde ciddivle ve önemle durmak gerekir.

Sukarno, büyük bir Devlet adamı olmayabilir, hat ta bazı önemli hâdâlar da işemiş olabilir. Bunun pek önemi yok. Önemli olan iki husustur. Birincisi Sukarno'nun kendisi emleketinin bağımsızlığını gerçekleştirmiş bir adam oluşu. İkincisi de, Sukarno'nun düşürülmesinde, dış kuvvetlerin yardım etmesidir (1).

Musaddık da, büyük bir Devlet adamı değildi. Ama herkes kabul etmek zorunda olduğudur ki, musaddık, memleketinin siyasi ve iktisadi bağımsızlığına, milletin refaha ve hürriyete kavuşması için mücadele etmiş bir adamdı. Ve bugün, yabancı petrol şirketlerinin eskiden verdikleri çok küçük (sembolik) paya karşılık, oldukça iyi bir payı İran Devletine vermeleri sağlanırsa —ki bu pay Türkiye'deki yabancı şirketlerden alınan payın çok üstündedir— bu sonuç, doğrudan doğruya Musaddık'ın yabancı şirketlere, yabancı kuvvetlere ve onların içerdeki satılık uşaklarına karşı yaptığı savaşın eseridir. İşte bunun içindir ki, Musaddık da, dış kuvvetlerin ve «kendi imtiyaz ve çıkarları için milleti satmayı göze alan kişilerle işbirliği yapması» sonucunda düşürülmüştür. Bunu dışarıda yaşayan ve ya dışarıya öğrenime gönderilmiş olan İranlı aydınlar teslim etmekte, büyük

üzüntü ve nefretle anlatmaktadırlar. (Biz bunların sadece bir tanesi ile değil, bir çoğu ile aynı konu üzerinde konuşmuş ve söylediklerini dehşet içinde dinlemiş bulunuyoruz). Bir Tarih Felsefesi Doçentinden nakledeceğimiz cümleler, bugün artık bir çok kimsede bilinen bu olayı, bütün açıklığı ile Türk kamu oyuna duyuracaktır. Aşağıdaki satırları okuyunuz, «İnönü'yü, Musaddık'ın akıbeti bekliyor» diyenlerin, ne demek istediklerini çok daha iyi degenendirecek, İnönü'yü bugünkü şartlar içinde siyasi hayattan uzaklaştırmak isteyenlerin, lüzum görürlerse «ne yollara» ve «kimlerin ittifakına» başvurmaktan kaçınmayacaklarını daha iyi anlayacaklardır. Bu bakımdan, eğer bilerek konuşuyorlarsa, bazı gerçekleri dile getirerek «açıklığı sağladıkları» için «İnönü'nün akıbetinin Musaddık'ın akıbeti gibi olacağı» tehdidinde bulunanlara teşekkür etmek gerekir.

Ama biz yine temenni ediyoruz ki, İnönü'nün akıbetini, Musaddık'inkine benzetmek cüretini gösterenler, Musaddık'ın düşürülüşü olayı konusundaki bilgisizliklerinden ötürü böyle konuşmuş olsunlar. İnönü'nün çapı ile Musaddık'ın çapı ve diğer şartlardaki büyük farklılıkları ise, yazımızın sonunda dokunacağız. Şimdi İranlı Tarih Felsefesi Doçenti Bahman Nirumand'ın —başlangıç kısmını YÖN'ün geçen sayısında yayınladığımız— «İran hakkındaki kitabından, Musaddık'ın düşürülmesi ile ilgili cümleleri nakledeyim:

«MUSADDIK'IN DÜŞÜRÜLMESİ HAZIRLANIYOR

Başbakan Musaddık'ın hükümet idaresini elinde bulundurduğu devrin son aylarında Musaddık'ın geleneksel tutucu (muhafazakâr) hasımlarının muhalefeti, iç politikadaki gelişmeler sebebiyle kuvvetlenmişti. Bu hasımlar, bütün halk tabakaları içinde, kendi imtiyazlarını Musaddık'ın siyaseti sonucunda tahdit edilmiş gören kişilerden meydana gelmekte idi. Bunların başında Şah geliyordu. Şah, İran Anayasası ile kendisine çizilen çerçeve içinde kalmaya ve babası tarafından hukuka aykırı olarak ele geçirilen toprakları geri vermeğe veya yeniden paylaştırılmak üzere Devlete

Musaddık

İsmet İnönü

Satılıklar, «İnönü'yü de Musaddık'ın akıbeti bekliyor» diyorlar!

devretmeğe Musaddık tarafından zorlanmakta idi. Musaddık'ın plânladığı ve yakında uygulanacak olan toprak reformu da büyük arazi sahiplerinin düşmanlığını yaratmıştı. Bunların çoğu Senatoda sandalye sahibi olduklarından, hükümet için daha da çok tehlike teşkil etmekte idiler. Onlara, Musaddık'ın Millî Savunma Bakanlığını üzerine alması sonucunda imtiyazları önemli surette azaltılmış olan bir takım Generaller de eklenmişti. Musaddık'ın hasımları dîni lider ve Parlamento Başkanı Kâşani'nin şahsında, insafsız ve nüfuzlu bir muhalefet kazanmışlardı. Kâşani'nin halktan ilgi görmesinde, onun vaktiyle Musaddık'ın koyduğu bir taraftarı ve Musaddık'ın siyasetinin harareti savunucusu olması da büyük rol oynadı. Bütün bu gerici gruplar, Musaddık politikasının hedefini teşkil eden «memleketin sosyal bünyesinin değiştirilmesi ve kamu hayatının daha çok hürriyete kavuşması» sonuçlarından kişisel çıkarları sebebiyle endişe etmekte idiler. İşte bunlar, Musaddık'ın düşmesini sağlamak için aralarında ittifak yaptılar.

İlk deney, memleketin güneyinde bazı subayların ve büyük arazi sahiplerinin de katılması ile bir karşı hükümet teşkil etmekten ibaret oldu. Başkentteki hükümetin bu plânı zamanında farketmesi üzerine deney âkamete uğradı. Bunun üzerine, Musaddık'ın çevresindeki nüfuz sahibi adamların zorlanması suretiyle, bunların yeni bir komploya yardımcı olmalarının sağlanması yoluna gidildi. Bu deneme, bazıları üzerinde beklenen etkiyi göstermedi. Diğerlerini tehdit için, bunları kaçırdılar; hem de bir ikisini, hiç iz bırakmadan... 20 Nisan 1953 günü, Musaddık'ın Emniyet Başkanı Afşartus kayboldu. 6 gün sonra, cesedini Tahran dağlarında buldular. Öyle görülüyor ki, Musaddık, kaba kuvvete başvurulmasının bu ilk işaretini yeter derecede ciddi-

ye almadı. Alacağı karşı tedbirler bakımından muhakkak kanun ve Anayasa çerçevesi içinde kalmak istiyordu. Böylece, başlamakta olan teröre karşı koyacak etkili bir silâha sahip değildi. Musaddık, düşürülünceye kadar da, demokratik muhalefet hakkında ve düşünceleri açıklamaya hürriyetine dokunmadı. Bunun sonucu olarak hasımları, yalnız Parlamentoda değil, kamu oyunda de Hükümetin politikasını şiddetle tenkit etmek bakımından bütün imkânlarla sahip oldular.

Musaddık'ın görev devresinin ikinci yarısında İran'ın içinde bulunduğu durum, bütün kararların Parlamentoda görüşülebileceği normal bir devreden ziyade, acele kararlar alınması gereken bir olağanüstü hale (ıstırah haline) benzemekte idi. Gerçekten, Musaddık, şartların müsaade ettiği derecenin çok ötesinde «demokratik hareket ediyordu. Parlamente temel hakları ancak hasımlarının, ona karşı hazırladıkları oyunu açıkça oynamaya başlamalarından sonra kısmak yoluna gitti. Hasımları, saatlerce, hattâ günlerce devam eden nutuklar ve tartışmalarla, hükümetin bütün kararlarını imkânsız hale getirmekten ve oturuma katılmama suretiyle Yasama Meclisini karar alamaz duruma düşürmekte idiler. Musaddık'ın hâlî tereddüt etmesi ve Parlamente'yi feshetmeğe bir türlü karar vermemesi üzerine, millî cepheden 27 Milletvekili, Meclis Başkanına, «Parlamentonun bugünkü durumu»nun «Milletvekili olarak görevlerini yerine getirmelerine imkân bırakmadığı» gerekçeyle istifalarını sundular. Bir kaç gün sonra, yine Musaddık Hükümetinin arkasında yer alan 25 milletvekili daha istifa edince, Parlamento, artık karar verebilme yeteneğini kaybetti.

Musaddık 27 Temmuz da Parlamentodaki durum hakkında bir radyo konuşması yaparak şöyle demiş

ti. «...Hükümetin hasımları, entrikalarına devam ettikleri takdirde, İran halkının uzun yıllardır katlandığı zahmetlerin beşbuçuk gideceğini bilmiyorlar mı? Bugün artık karar vermesi gereken bir yoldayız. Ya mîli bağımsızlık için mücadelede sonuna kadar dayanacağız yahut teslim olacağız, diktatörlüğe ve ona sıkıya bağlı olan alçakça razı olacağız. Yurttaşlarımızın yabancı kuvvetler, halkı bir birlik teşkil eden cephesini havaya uçurabilmek için, her aracı tecrübe etmektedirler. Ne yazık ki, bu gibi oyunlara karşı halkın yararlarını koruyan bir kale olması gereken Parlamento dahi, bu hareketlere karşı kendisini koruyamamıştır. Ya sama Meclisimizde, Hükümetin öyle hasımları oturmaktadır ki; bunlar, yabancı kuvvetlerin hemparları (yardakçısı) ile birlikte, iktidarı, yabancı çıkarları temsil eden ve Parlamente'yi bir sahne olarak kullanan kimselerin eline teslim etme çabası içindedirler. Önümüzde bizi bekleyen zorluklar, İran halkının geleceği üzerinde oynanan bu oyuna, Hükümetin hareketsiz (seyirci) kalmasına müsaade etmektedir. Böylece Hükümet, Parlamentonun millî çabaların sonuçlarını tehlikeye düşüren bugünkü bünyesi sebebiyle, onun feshine veya devamına karar verme meselesini, halkın sunma zorunluğunu duymuştur. Böyle bir duruma, ancak ve ancak, Anayasasına, monarşisine, Parlamente'ye karşı serbest durumda olan İran halkı karar verebilir. Bütün kanunlar, bütün Parlamente'ler ve bütün Hükümetler, halk için mevcuttur ve kendilerini halka uydurmaları mükellefler, yoksa aksi değil...» (Mustafa Fatah «Paşa sal nafte İran» Tahran 1956. s. 660).

HAKEMLİKTEN FELLÂTLİĞA

İlan edilen referandum 2 Ağustos'ta Tahran'da ve bir hafta sonra da Eyaletlerde uygulandı. Sonuç

Parlamentonun feshedi'mesi oldu. Bu olay, Waşington ve Londra'da en yüksek derecede aların yaratı. Dünya kamu oyu önünde, «Musaddık'ın, Hukuk Devleti yolundan ayrıldığını ve eğer kendi memleketinde komünist kuvvetlerin bizzat tahrikçisi değilse — komünistlerin bir kurbanı olduğunu» ilân etmenin, çoktanberi beklenen sırası gelmişti. Demokratik düzenin İran'da muhafaza edilebilmesi için, Birleşik Amerika Devletlerinin müdahale etmesi gerekiyordu. Ağustos 1953 günlü bir basın toplantısında, Başkan Eisenhower şöyle diyordu: «Asya'da komünist nüfuzunun artması, endişelere sebep olmakta ve Amerika Birleşik Devletleri için ağır sonuçlar doğurmaktadır. Bugün gazetelerde okuyoruz ki, İran Başbakanı Musaddık, Parlamentoyu feshederek Parlamentodaki tenkitçilerinden kurtulmuş tur. Musaddık, bu eylemin komünistlerin yardımına dayanmıştır.» (Mustafa Fateh «Pansa sal nafte İran» Tarhan 1956, s. 662-663). Amerikan Hükümeti, Komünistlerin Asyadaki genişlemesinin önüne geçmek için, hazırlıklarını yapmış bulunmaktadır.

Komünist Partisinin İran'da Musaddık zamanında bir hayli kuvvetlendiği doğrudur. Fakat İran'ın siyasi geleceği konusunda kendisininkinden tamamen farklı görüş ve tasavvurlara sahip olan bir partinin (Komünist Partisinin) dahi açıkça faaliyette bulunmasına müsaade etmesi, — tam aksine — Musaddık'ın demokratik zihniyetinden ileri gelmekteydi. Ancak Amerikan Hükümeti, Musaddık'a karşı olan hareketini, «Antikomünizm» ve «hürriyet için mücadele» olarak ilân edebileceği hususunda, böylece kendisine pek uygun düşen bir bahane elde etmişti. Amerika Birleşik Devletleri, herhalde ve ne pahasına olursa olsun, olayların İran'da bundan sonra kendisini gösterecek gelişmeleri karşısında seyirci kalmamağa, aktör olarak rol oynamaya kararlı idi

(2). Ağustosun ilk yarısında General Norman Schwarzkopf, resmen bildirildiğine göre, eski dostlukları tazelemek üzere Tahran'a geldi. Schwarzkopf, 1942 ve 1948 yılları arasında Şah için bir polis kıtası kurmak ve hazırlamak görevini yerine getirmişti; ve bu zamandanberi yalnız Şah'ın değil aynı zamanda General Zahidi'nin de dostu durumunda idi. İşgal sırasında Zahidi, Nazilere mensup olarak müttefikler tarafından tutuklanmıştı. Daha 1953 İkbaharında Musaddık'a karşı bir darbe sahneye koymağı denemişti. Plân keşfedilince de bir kaç gün tutuklanmıştı. Zahidi'nin kliğine, askerler ve politikacılar mensuptu. Zahidi, hem Şah'ın hem de Amerikalıların güvenine sahipti; ve gerek Musaddık'ın düşürülmesinde, gerek yeni Hükümetin kurulmasında bunların mali yardımlarını hesaba katabilecek durumda idi. Zahidi, daha 1953 de başarısızlıkla biten Hükümet darbesinden önce, Şahı, Musaddık'ın azledildiğine ve kendisinin onun yerine tayin edildiğine dair bir vesika vermeğe zorlamıştı. Fakat Şah, Musaddık'a açıkça cephe almayı, uzun süre reddetmişti. Zira böyle bir tutumun, halk tarafından milli dâvaya ihanet olarak değerlendirilmesinden çekinmişti. Zahidi'nin plânı âkamete uğrayınca, Şah memleketi terketmeğe hazır olduğunu bildirdi. Fakat Şahın kararlaştırdığı seyahatinden biraz önce, Amerikan Elçisi Loy Henderson onu ziyaret ederek, Şahı kararından döndürmeğe çalıştı. Bunun üzerine de ki, Musaddık, Elçiden bir randevu rica ederek, ona Şahı etkilemenin İran'ın işlerine karışmak olduğunu ve Waşington'dan kendisinin geri çağırılmasını talep etmeği düşündüğünü bildirmişti.

New Jersey Eyaletinin (Devletinin) eski Polis Şefi ve şimdi de Amerika Birleşik Devletlerinin Gizli Hizmet Teşkilâtı Üyesi General Schwarzkopf Tahran'a geldiği zaman tamamen perçinlenmiş olan

Şah-Amerika-Zahidi ittifakını hazır buldu; ve askeri uzman olarak, bunda Amerikan Elçisinin rolünü devraldı. Zahidi, Hükümetin takibini sonuçsuz bırakabilmek için öyle bir yer saklanmıştı ki, bu yer hakkında sonraları Şahın damadı ve İran'ın Waşington Elçisi olan Zahidi'nin oğlu, 9 yıl sonra dahi «Devletin yararı bakımından açıklayamıyacağım» ve «oraya Musaddık'ın polislerinin giremeyeceğini» bildirmiştir (Donia adlı İran Dergisi sayı: 2, yıl: 1962). General Schwarzkopf'un, bu esrarengiz yeri yalnız bilmekle kalmayıp, Zahidi'ye orada ulaşabilme imkânına da sahip olmasından, bu yerin Tahran'daki Amerika Elçilik binası olduğu sonucuna varılmaktadır.

Schwarzkopf'un, zaten çok yüksek bir gerginlik içinde olan Tahran atmosferinde gözükmesi, bir yıldırım etkisi yaptı. Amerika Sefareti, alelacele, Generalin ziyaretinin «eski dostları tekrar görmekten ibaret olduğu» nu bildirme yoluna gitmiştir (New York Times 9/8/1953). Fakat basın aldanmayı reddediyordu: «Büyük bir tehlike yurdumuzu tehdit ediyor. Eisenhower'ın sözleri boş laflar değildir, daha şimdiden fiiliyat haline geçiyorlar... Amerikan Gizli Teşkilâtının bir üyesi olan General Schwarzkopf'un, Şah'la konuşması önemsiz değildir... ve asla bir tesadüf sayılamaz.» (Günlük Tahran Gazetesi Şahbaz 9/8/1953). «Schwarzkopf, 953 Ağustosunda İran'a tekrar döndü. Ve bunun sadece eski dostları tekrar görmek amacıyla olduğunu söyledi. General, Şah ve Zahidi ile dostluğunun tazelenmesini, bunu izleyen olaylarla olan bağı, herhalde inkâr edemez. Olaylar Generalin İran'a gelmesinden sonra, Musaddık'ın heyecanla ve Rus propagandasının ise istihza ile belirttiği gibi «Dikkat-hazır ol - fırla!» şeklindeki yarışa başlama formülüne göre cereyan etmiştir.» (Harkness and Harkness, The Mysterious Doings of the CIA, in, Suterday E-

venning Post, 6/11/1954).

İran'da siyasi durumun en son hadde kadar sivrilmediği tam böyle bir zamanda Amerikan Elçisi Henderson İsviçre'ye gitti. Elçi Tahran'da Norman Schwarzkopf ile konuşmasının hemen akabinde İsviçre'de Amerika Birleşik Devletleri Gizli Hizmet Teşkilâtı Şefi Allen Dulles ve Şahın kız kardeşi Prenses Eşref ile buluştu. Prenses, Musaddık'a karşı devamlı entrikalarından dolayı, Musaddık tarafından sınır dışı edilmişti. Amerikan Dergisi The Nation, 24 Haziran 1961 günlü sayısında, «Amerikan Gizli Hizmet Teşkilâtı Şefinin, bir politikacının ve İranlı bir presesin İsviçre Alplerinin eteğinde buluşmaları ile birlikte, bütün çarkların derhal harekete geçtiği görüldü» demektedir. Bu gizli buluşmadan sonra yalnız bir hafta geçmişti ki Musaddık düştü. Şah ve Zahidi iktidarı devraldılar.

Şah, 15 Ağustos günü kendi Muhafız kıtasının kumandanı olan Albay Nassiri'ye Musaddık'ın azli emrini verdi; ve onun yerine yeni Başbakanlığa Zahidiyi atadı. Albay, bir kaç silahlı asker ve subayın eşliği ile, bu yazıyı hiç de normal olmayan bir saatte (gece yarısı saat birde) Musaddık'a götürdü. Aynı zamanda iki Bakan ve bir Milletvekili, yataklarında tutuklanarak, gizlice Tahran'ın Kuzeyinde yaz sarayının bulunduğu Sadabat'a getirilmişti. Musaddık'a da aynı şey yapılacaktı. Fakat Musaddık'ın evi Hükümet kuvvetleri tarafından korunmakta olduğu için, bu plân âkim kaldı; ve Şah'ın subayları ancak azil vesikasını sunabildiler. Böylece gece yapılmak istenilen Hükümet darbesi başarısızlıkla sonuçlandı. Şah ve Kraliçe Süreyya, memleketi Bağdat istikametinde uçakla terkettiler ve oradan da Roma'ya uçtular.

«Yabancılar. CIA tarafından sahneye konulan ve CIA'ca parası ödenen, birkaç hasis ve satılık subavca yapılmış, askeri bir darbenin. İran

halkı tarafından Musaddık'a karşı yapılmış bir ihtilâl olarak vutturulması söz konusu idi. Böyle bir ihtilâl için hiçbir sebebin mevcut olmadığı bir tarafa olayların fiili cereyanı, bu tezle tabana tabana çelişme içinde bulunmakta idi» (Bahman Nizumand s. 63 - 68).

İranlı Tarih Felsefesi Doçentinin kitabında, bu satırlardan sonra «Satın alınan ayaklar» başlığı altında, CIA'nın bu uydurma isyanı para ile satın almasının delilleri ortaya konulmaktadır ki, o cümleleri gelecek yazımızda nakledeceğiz. Bu savdaki sözlerimize son vermeden önce, belirtmek isteriz ki, CIA'nın açıkça ve pervasızca harekete geçmesi (Şah ve Zahidi ile tam bir işbirliği v a p m a s ı) sayesinde Musaddık'ın düşürülmesi sonucuna ulaşıldığı gerçeği, bugün artık sadece bir iki değil, birçok kaynak tarafından doğrulanmaktadır. Örneğin «Görünmeyen Hükümet: CIA» adlı kitabı yazan Amerikalı Yazar David Wise ve Thomas B. Rosse'in kitaplarının «1953: İran» başlıklı kısmında da, Musaddık'ın düşürülmesinde CIA ajanı - Başkan Theodore Roosevelt'in veğeni - Franklin Delano Roosevelt'in Tahran'da ayaklanmayı idare etmek suretiyle fiilen ne büyük rol oynadığı belirtilmektedir. General Schwarzkopf'un Allen Dulles'in, Zahidi'nin ve Şah'ın kızkardeşinin bu ayaklanmadaki rolleri ve marifetleri açıkça dile getirilmektedir. (3).

(1) Gerçeksever iki New Yorklunun (David Wise ve Thomas B. Rosse'in) «The Invisible Government» (Görünmeyen Hükümet) adıyla yayımladıkları ve CIA'nın izyüzünü ortaya koyan kitabın Die unsichtbare Regierung başlığı ile 1966 yılında yayımlanan Almanca tercümesinin (Verlag Heinrich Scheffler, Frankfurt a. Main s. 320). Amerikan Pilotu Allen Lawrence Pope'nin Endonezya'daki macerasının anlatıldığı 133-151 inci sayfelerinde, açıkça ve delilleri ile belirtilmektedir ki, CIA, Sukarno'yu düşürecek için 1957 denberi (Eisenhower'ın emri ile) yoğun bir çaba içindeydi; ve Endonezya'daki Sukarno hasımlarına, her vassıla ile yardım etmektedir. 1965 yılı sonunda Sukarno'ya karşı girişilen son darbeler, Batı Almanya'da Bellnhausen'deki Enstitünün (Institut für Geozologie und Politik) yayın organı olan «Gemeinschaft und Politik» adlı derginin 1965 yılının son sayısında (s. 319-320 de) «Çekirtide satın alınan generallerle yapılan askeri darbe» başlığı altında CIA'nın bu darbeleri nasıl satın aldığına dokunulmaktadır ki, bu konuya başka bir yazımızda tekrar döneceğiz.

(2) «Eğer Musaddık gitmek zorunluğunda ise, -ki bu kaçınılmaz bir akıbet olarak görünmektedir, bu taktirde onun komünist bir ayaklanma ile, bir askeri darbe ile bertaraf edilmesi, bütün taraflar için daha iyi idi.» (Elwell-Sutton, Persian Oil A Suterday in Power Politics, 1955 s. 310).

(3) Bakınız: Sözü geçen kitap (Die Unsichtbare Regierung) s. 106-110.

(Baş. S. 16'da)

münistliktir. Bunu artan bir Mc Carthy'st medrese yobazlığı bağnazlığı ile yapmaktadırlar. Kemalizmin, politik doktrinler karşısındaki tutumu hiç bir zaman bu bağnazlık içinde olmamıştır. «Atatürk İhtilali» eserine yazdığı ön sözde Prof. Cahit Tanyol, Kemalizin bu özelliğini şöyle belirtmektedir: «Yazarın çeşitli politik doktrinler karşısında almış olduğu özgür ve namuslu davranış, Türk devrimlerine temel aramırken, yasadık fikir bölgelerinin asla söz konusu olamayacağına açığa vurmaktadır. İnsan düşüncesi, gerilik dışındaki bütün fikirlere, özellikle komünizme ve onun tartışılmasına, Atatürk devrimleriyle rahatça kıyaslanmasına açık bulunmaktadır. Kitabı okurken, her çeşit fikir özgürlüğünün, hiç bir kaygı, hiç bir

koru, hiç bir engel ile sınırlandırılmadığını görüyoruz. Tam tersine, kitabın genel havası fikir özgürlüğünü teşvik ediyor.

Bugün bizim için önemli olan Atatürk devrimlerinden çok bu devrimlerin oturmuş olduğu özgürlük temelidir.

Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk'ün sevdiği ve güvendiği bir insandı. Onun bu sınırsız fikir özgürlüğünü kullanmasının arkasında Atatürk'ün araştırmacı zekasını, gelecek kuşaklara bu yolda bir özgürlük imkânı verildiği gerçeğini buluyoruz. Kitapta biz, Atatürk'ü ve onun devrimlerini sömüren inkılâp esnafının katılmış, fanatik yüzünü bulmuyoruz».

Tefeci ve aracı düzeninin savunucuları ise, gittikçe artan ölçüde bir fikir yobazlığını temsil etmektedirler. İki yıl kadar önce Orta

Doğu Teknik Üniversitesinde «Bugün, iki üç yıl öncesine nazaran ileri bir noktadayız. Sosyalist fikir artık tartışılıyor. (Babeuf'ten ne haber sesleri). Babeuf konusunda sizden önce ben müdahale ettim. Ne dolar esareti, ne Ruble esareti istiyoruz. Bu yasak dışında bütün fikirler hür olmalıdır. Diktatörlüğün diye, Aybar'dan Alican'a kadar birleşelim. Kalkınmayı hürriyet içinde yapalım. Bunu yaparsak nehirler ters akmaz. İlerici, Atatürk'çü, devrimci kuvvetler mutlaka muvaffak olur» diyen, aracı ve tefeci düzenini koruma politikasının lideri Feyzioğlu, bugün McCarthy'st medrese yobazlığında yeni rekorlar kırarak, Kemalizme ters bir yolda koşar adım ilerlemektedir. Orta sol hareketi ise, tefeci ve aracı baskısı altında uzun bir süredir bocalayan CHP'yi yeniden Kemalizm rotasına sokmak için çaba göstermektedir.

